

A férfi ősi jussa

Társadalompolitikai érvek a prostitúció legalizálása ellen

A prostitúcióról mind büntetőjogi (és szabálysértés-jogi), mind igazgatás-rendészeti, mind pedig emberi jogi vonatkozásait illetően éles, ám hullámszó intenzitású vita folyik évek óta. Nyilvánvaló, hogy a mindennapi élet jogi szabályozásának – hogy tudniillik mit szabad és mit nem szabad, hogy ki büntethető vagy vonható felelősségre mely tettéért – elvi, az emberi jogok tisztázására épülő alapokon kell állnia. A vita résztvevői ugyanakkor mégis előszeretettel különítik el a szabályozásra teendő javaslatok körüli eszmecserét az emberi jogi megfontolásoktól, ilyesmi szavak keretében: „Magam is szörnyű dolognak tartom a prostitúciót és hosszabb távon mindent el kívánok követni a megszüntetése érdekében. Addig is azonban, amíg ez nem sikerül nekünk, helyesen tesszük, ha szabályozott mederbe igyekszünk terelni.”¹

Mindjárt az elején érdemes leszögezni: ha egy jelenséget rossznak, szörnyűnek, megszüntetendőnek tartunk, mint az ember nembeli lényegével, vagy az ember alapvető – emberi, polgári, politikai, szabadság- stb. – jogaival össze nem egyeztethető dolgot, akkor aligha javasolhatjuk vagy helyeselhetjük a kérdéses jelenség törvényes szabályozását, legalizálását. Megkerülhetetlen kérdés persze, hogy valóban összeegyeztethetetlennek kell-e tartanunk a prostitúciót az ember méltóságával; valóban úgy ítéljük-e meg, hogy az szemben áll az alapvető emberi jogokkal. S egyáltalán: mely szereplők emberi jogai oldaláról tekintünk is erre a kérdésre? Előre el kell ismerni, hogy nem lehetünk pártatlanok: társadalmi, vagyis hatalmi, vagyis politikai (persze egyáltalán nem *pártpolitikai*) kérdésről lévén szó, kénytelenek leszünk a végén valamiképp állást foglalni.

Mindenekelőtt le kell raknunk a további tárgyalás fogalmi alapjait.

A prostitúció

A prostitúció e dolgozat tárgyaként nem azonos a közkeletű szóval „erkölcstelenség” gyűjtőnéven összefoglalt fogalomkörrel. Nem azt kutatjuk, hogy valaki viselkedése megfelel-e a mi erkölcsi vagy netán szexuál-esztétikai felfogásunknak (ha van egyáltalán ilyenünk), avagy racionális életszemléletünknek. A prostitúcióra ezúttal mint társadalmi jelenségre tekintünk, s ennek megfelelően szociológiai, politikai, mi több, gazdaságpolitikai tekinteteket vetünk a dologra.

Gondosan elkerüljük a prostitúcióból, e gazdag metafora-forrásból merítő közgondolkodás kínáló buktatóit: nem hisszük például, hogy bármi tekinthető prostitúciónak, ami kellemetlen és pénzzel függ össze, hogy nincs tehát lényeges különbség a bármelyikünk hétköznapi és egy prostituált hétköznapi között; s fordítva: nem andalodunk el a „prostitúció = szex, a szex = jó, a prostitúció = jó” szillogizmusa által keltett lágy hullámokon. Egy pillanatra sem tévesztjük szemünk elől, hogy a prostitúció maga a kénköves pokol – a prostituált számára legalábbis bizonyosan az.

¹ Horváth Csaba, Budapest II. kerületének polgármestere, országgyűlési képviselő nyilatkozta ezt, 2003. őszén, mikor a prostitúció szabályozását célzó törvényjavaslatot tervezett benyújtani az Országgyűlésnek.

Ebben a dolgozatban a prostitúció színpadán négy szereplő viselkedését figyeljük meg, pontosabban négy szereplő-csoportét.

1. szereplő: a prostituált

Akkor tekintünk valakit prostituáltként, ha rendszeresen pénzért vagy más anyagi jellegű ellenszolgáltatásért szexuális tevékenységet végez, változó ügyfelekkel, válogatás nélkül. Mind a három kitétel fontos: az anyagi ellenszolgáltatás épp úgy, mint a szex, illetve a válogatás nélkülség. A szexuális tevékenységet ezzel szemben nem tekintjük prostitúciónak, bármily rendszeresen, bármily sok partnerrel folytatja is valaki, ha nem pénzért vagy valami hasonló ellenszolgáltatás fejében végzi. Ezt a jelenséget egyszerűen promiszkuitásnak nevezzük, s jelen tárgyalásunk során nem vesszük tekintetbe. A prostitúciónról szóló eszmefuttatásba nem vonjuk be azokat a tevékenységeket, amelyek nélkülözik a szexuális aktussal való szoros kapcsolatot, bármily sokan érvelnek is a vitákban a szexualitáson kívüli világból vett hasonlatokkal, metaforákkal (az érvek és ellenérvek kavalkádjában természetesen magunk is előszeretettel élünk majd az analógia-képzés lehetőségével; soha nem keverjük azonban össze azt, amit hasonlítunk azzal, amihez hasonlítjuk). Végül a prostituált több, a nemi kapcsolat tekintetében hozzá válogatás nélkül érkező klienssel folytatja ezt a tevékenységet: vagyis az ő saját, magához a szexhez fűződő érdekei, érzései és vágyai szempontjából nem tesz (nem tehet) különbséget kliensei között. A prostitúció definíciója tekintetében ez – a válogatás nélkülség, mint rendkívül fontos szempont – legalább már a középkor óta ismert: „nyilvános szajhák..., akik testüket hitvány pénzért vagy más díjért válogatás nélkül áruba bocsátják”.²

2. szereplő: a kliens

A prostitúció kliense az, aki pénzért vagy más anyagi ellenszolgáltatásért az ilyen célból rendelkezésre álló, nem csupán őt, hanem másokat is hasonló feltételekkel kiszolgáló prostituálttól saját nemi vágyai felkeltésére vagy kielégítésére alkalmas tevékenységet vesz igénybe. Nem számít itt, hogy ismeri-e a prostituáltat, hogy csak éppen őt vagy bárkit választ magának, hogy kívánja-e, kedveli-e őt: a kliens attól kliens, hogy az e célból rendelkezésre álló (rendelkezésre bocsátott) személyt veszi céljaira, pénzért igénybe. A kliens témánk legfontosabb eleme, akkor is, ha szinte semmit nem tudunk róla. A kliens homályban marad, inkognitót élvez. Nem véletlenül: ő társadalmi szinten a cselekvő hatalom maga. Vagyis a kliens mint politikai kategória jelenik meg előttünk. Nem hiába nem készül róla kutatás, nem hiába nem tudunk reguláris adatokat róla, nem hiába, hogy őt nem kategorizálják a rendőri nyilvántartások. Néhány rádió- vagy tévéműsorba betelefonáló laci- vagy nándi-hangon, egy-két internetes kliens-fórum élménybeszámolói kívül a kliensnek nincs a szociológus számára értékelhető megnyilvánulása.

3. szereplő: a prostitútor

Ebben a kategóriában, az összefoglaló név alatt értjük mindazokat, akik a prostitúció rendszerét szervezik, biztosítják. Itt vesszük számításba a kerítőket, a futtatókat (striciket), a

² A Fülöp fermói püspök által Budán 1279-ben összehívott zsinat határozatából idézi, s az idézetnek éppen a válogatás nélkülség első hazai vonatkozású említése tekintetében tulajdonít jelentőséget monográfiájában dr. Doros Gábor és dr. Melly József: *A nemi betegségek kérdése Budapesten*, Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala Statisztikai Közlemények, 1930., 661. oldal.

prostitúció intézményeinek működtetőit: bordélyosokat, emberkereskedőket, felhajtókat, őrző-védőket, de szigorúbb meghatározással akár ide sorolhatjuk a prostitúciós ipar által rendszeresen foglalkoztatott, abból rendszeres jövedelmet húzó taxisofőröket, bártulajdonosokat, pincéreket, szállodásokat, a prostitúciós túrákban érdekelt utazási irodák, a szex-iparban érdekelt reklám- és hirdetési ügynökségek tulajdonosait, alkalmazottait stb. is. E ponton érdemes előrebocsátani, hogy a prostitúció és a vele szoros kapcsolatban lévő ember- (leány-, nő-) kereskedelem összefüggéseiről, illetve különállásáról – s egyben az emberkereskedők helyéről a prostitútorok között – még fogunk néhány szót ejteni.

4. szereplő: az állam

A prostitúció negyedik főszereplője – ha akarjuk, ha nem – az állam. Hogy a prostitúció, ha van, érdemes-e a figyelemre vagy sem; hogy bűn-e, ki bűne, mennyire az, s milyen szankciókat érdemel; vagy hogy esetleg egyenesen kívánatos, támogatandó, sőt, haszonnal kecsegtető érték-e, amelyet óvni, fejleszteni kell; hogy baj-e, amely ellen nincs mit tenni, vagy van ugyan, de csak korlátok – s konkrétan milyenek – között tehető, s teendő: nos, mint látható, elég széles skálán mozog a prostitúcióval kapcsolatban elképzelhető állami szerepvállalás.

Az államok a prostitúció vonatkozásában nézetem szerint két egymástól jól elkülöníthető rendszert alkalmaztak az eddigiekben. Az utóbbi évtized kurrens szakirodalma ezzel szemben három átfogó rendszert tart számon, s ezen belül további egy-két altípust, az alkalmazott gyakorlat változatainak megfelelően.³ Az eligazodás megkönnyítése érdekében – anélkül, hogy a történetíróktól elvárt pontosságra törekednénk – elevenítsük fel a szakirodalomban ma is sztereotip módon idézett három fő állami szabályozási konstrukciót, a reglementációs, a prohibíciós és az abolicionista modellt.

Ha a prostitúciót az állam a társadalom normális, kívánatos, rossz, de szükséges stb. velejárójának tekinti, más jelenségekhez hasonlóan ez esetben is kijelöli a törvényes működési kereteket. Hol, ki, milyen feltételek mellett, mennyiért végezheti, veheti igénybe⁴ és szervezheti.

A prostitúció **reglementációjának**, állami szabályozásának története a messzi távoli időkbe nyúlik vissza, de mivel nem törekszünk teljes történeti áttekintésre, elég lesz csupán szemelgetni a rendelkezésünkre álló jogtörténeti adatok tárházából. Doros és Melly már idézett monográfiája hosszasan részletezi a prostitúció szabályozásának hazai történetét, majdhogynem a honfoglaló ősökig nyúlva vissza a történelemben. Nem csak a tiszteletre méltó szerzőpáros (és persze kitűnő elődjük, dr. Siklóssy László levéltáros⁵), de maguk az idézett és alaposan kielemezett középkori jogforrások is rendre együtt kezelik, összemoszák a prostitúcióval kapcsolatba hozható vétségeket az általában a nemi, illetve házassági erkölcs ellen elkövetett kihágásokkal. Ha az olvasó kissé messzebbről, mintegy kívülről tekint rá az

³ Lásd például: dr. Fehér Lenke: *Válaszok a prostitúció és emberkereskedelem kihívásaira*, In: Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem. Szerk: dr. Fehér Lenke és dr. Forrai Judit, 1999.

⁴ Kivételes, ám árulkodó történelmi példa a középkorból arra vonatkozóan, hogy ki lehetett kliens és ki nem: „... (Konstanz városában) a bordélyba való belépés tilos volt a nős férfiak, egyházi személyek és 'hitlenek' (zsidók, törökök és mórok) számára. A szabályszegőket szigorúan büntették. (...) Nürnberg városából a 15. sz. elején örökre száműztek egy Mardocheus nevezetű zsidó embert, amiért a nyilvánosházat látogatta.” Annette Lömker-Schlögel: *Prostituierte*. In: Randgruppen – Der Spätmittelalterlichen Gesellschaft (Szerk.: B.U. Hergemöller), Fahlbusch Verlag, Warendorf, 2001. 67.-68. old.

⁵ Dr. Siklóssy László: *A régi Budapest erkölce*, az 1922-23-ban közreadott füzeteket a Corvina jelentette meg könyv alakban újra 1972-ben, Budapesten.

igen terjedelmes jogszabály- és rendelkezésfolyamra, a hozzájuk itt-ott gazdagon fűzött kommentárokkal együtt, csakhamar nyilvánvalóvá válik, hogy a prostitúció szabályozása legelsősorban a házasság intézményének védelmét volt hivatva szolgálni. Nemi gerjedelmei, mint tudjuk – tisztesség esetén legalábbis – csak férfiaknak lehetnek, ők pedig helyesen teszik, ha alkalmas házasság híján ezeket a prostitúció intézményi keretei között vezetik le. Ugyanakkor szigorúan tilos – és a legszörnyűbb (ló farkához kötés, fővesztés, Dunába fojtás stb.) büntetéssel volt illetendő –, ha valaki szűzlányt megkerített és prostitúcióra adott, ha más lányát, feleségét elcsábította vagy megerőszakolta, s ezt megfelelően rá is bizonyították. Egyszersmind védelem és részvét járt a magukat tisztas adófizetéssel megváltó vagy rendkívüli szegénység esetén sárga szalaggal megkülönböztető prostituált nőknek, ha találunk is henyeségeket a prostituáltakat tartó kocsmárosokra és fogadósokra vonatkozó szabályok tekintetében. A nagy felfedezések (vagyis a szifilisz megjelenése) előtti időkben Magyarországon – az ilyesmit tilalmazó jogszabályok⁶ tanúsága szerint – a házasságon kívüli nemi kapcsolaton ért leányok és nők esetében a kényszerprostituálás szokása volt érvényben, de hasonló gyakorlatról értesülünk más európai országokból is. Egy a 15. századbeli délkelet-franciaországi állapotokat tárgyaló tanulmányból⁷ például kiderül, hogy e célra szerveződött fiatal férfi-csoportok, amolyan legénybandák, a mindennapi szabadidő-töltés keretében erőszakolták meg városuk legkülönbözőbb társadalmi helyzetű és korú nőit, juttatva őket ezzel az esetek jelentős részében a városi bordélyházba.

Prohibíciós rendszernek nevezik azt, amikor az állam a prostitúciót erkölcsi-társadalmi értelemben rossznak tekinti, minden benne résztvevőt bűnösnek nyilvánít. Történelmi koronként, földrajzi-állami határok szerint változó, hogy csak magát a prostituáltat, vagy a prostitúcióból anyagi hasznot húzó kerítőket, bordélyosokat, leánykereskedőket is sújtani rendelték-e az efféle állami intézkedések. A prohibíciós modellt alkalmazó rendszerek – a legújabb idők amerikai és svéd példáitól eltekintve – tudomásom szerint nemigen alkalmaztak olyan szabályt, amely a prostituált használatáért, a szexuális aktushoz pénzért való hozzájárulásért helyezett volna kilátásba szankciót.

A szifilisz megjelenését követő általános prostitúció-tilalmi rendszerek sikertelensége az újkorban újabb szabályozási kísérletek terjedéséhez vezetett. A 18.-19. századi Európa (s persze Magyarország) törvényeinek tükrében a prostituáltak mint erkölcsi és testi betegségek hordozói tűnnek fel. Mária Terézia császárnő ugyan időnként összeszedette a bécsi prostituáltakat és hajón leúsztatva a Dunán Budára exportálta őket; ez és a hasonló intézkedések azonban még a császárváros számára sem jelentettek elegendő védelmet a szörnyű, s az idő tájt még leküzdhetetlen ragály terjedése ellen. Más politikai, illetve államigazgatás-technikai folyamatokkal együtt a prostitúció szabályozása is fokozatosan egy kiterjedt, egységes állami szabályozórendszer keretei közé került.

A szifilisz-járvány következtében, az ellene való védekezés érdekében, mint már volt róla szó, több helyütt is általában a házasságon kívüli nemi kapcsolatok, s ezen belül konkrétan a prostitúció teljes tilalmazásához folyamodtak. Prohibitív szabályozásra a múltban – a második világháború előtt – mindenesetre általában olyan korokban akadt példa, amelyek a nőt az erkölcsi és egészségügyi bajok fő hordozójának tartották; az alkalmazott büntetések nem ritkán a boszorkányüldözés szabályai szerint zajlottak le.

A második világháború utáni modern államok közül nem egyben – az akkori szocialista országok mindegyikében – általános tilalom volt érvényben a prostitúciót illetően.

⁶ A budai törvénykönyv 289. §-át idézi Doros-Melly i.m. 665. oldal.

⁷ Jacques Rossiaud: *Prostitúció, ifjúság és társadalom a délkeleti városokban a XV. században*. In: A nyilvánvaló nők. Prostitúció, társadalom, társadalomtörténet. Új Mandátum, Budapest, 1999. Szerk: Léderer Pál.

Ezekben az évtizedekben nem csak a prostitúció rendszere, de a róla való beszéd is az illegalitás homályába merült. Azért, aki keres, az talál, s megelégedéssel nyugtázza, hogy a férfilakosság legalább egy kisebb részének akkoriban is voltak „tényleges” igényei, s hogy gazdasági középvezetőink a szocialista gazdálkodási rend nem mindig könnyű feltételei között is igyekeztek legalább az ország turisztikai és devizagazdálkodási érdekeit szem előtt tartani:

„Az a tény, hogy az 1973-as évben üzletszerű kéjelgés miatt mindössze 106 terhelt ellen folyt eljárás, mindenesetre azt bizonyítja, hogy eljáró szerveink a prostitúció elleni harcot nem sorolják az elsőrendű bűnüldözési feladatok közé, illetve inkább igazgatásrendészeti problémának tekintik. Mindamellettt önmagunkat csapnánk be, ha tagadnánk, hogy – különösen a városokban – a férfi lakosság kisebb hányada így biztosítja a maga számára a nemi partnert. Ezért megvan a tényleges igénye, hogy az erre vállalkozó nőt alkalomadtán megtalálja. Kétségtelennek tűnik továbbá, hogy a szálloda- és vendéglátóiparunk dolgozóinak és vezetőinek egy része a külföldi turistaforgalom és a devizagazdálkodás érdekeinek előmozdítása céljából – ha kifejezetten nem is támogatja –, de mindenesetre elnézi egy bizonyos számú prostituált működését a felügyelete alatt álló intézményben.”⁸

Az idézett szövegből megtudjuk, hogy a tiltás ellenére kerültek szép számmal prostituáltak, volt, aki futtassa és szervezze őket és, persze, kereslet is adódott éppen elegendő.

Alig akad azonban forrás, amely kellő komolysággal tárgyalná a modernkori magyarországi prostitúció-tilalom időszakából származó információkat. Az 1980-as évek vége felé, mire egy-egy újságíró ismét felvette a prostitúció témájának vagy negyven évvel korábban elejtett fonalát, az azelőtt súlyosnak és komolynak megismert társadalmi összefüggéseket feledve, a prostitúcióról már inkább mint valami nem feltétlenül szalonképes, kicsit talán zaftos, de annál izgalmasabb, újfajta lehetőségéről, hovatovább szabadságjogról esett csak jobbra szó.⁹ Mintha a prostitúció maga is a társadalmi átalakulás vívmánya volna, s a benne résztvevők az éppen kialakuló polgári értékrend előhírnökei volnának. A hangvétel és a komolyság tekintetében kivételt minden bizonnyal csupán a Csalog Zsolt nagyszerű interjúkötetében¹⁰ megjelent egy-két prostituált-interjú jelent.

Szorítkozzunk tehát most egy személyes emlékemre a szocialista korszakból. Az 1970-es években egy volt prostituált elmesélte nekem, hogy ő maga és néhány társa a teljes tilalom időszakában a Belügyminisztérium irányítása és ellenőrzése alatt működött prostituáltként. A rendőrség, összeszedve az erre alkalmasnak látszó prostituáltakat, a következő alkut ajánlotta fel nekik: az őket felkereső külföldi férfiakról igyekszenek megtudni, miféle deviza- és egyéb kereskedelmi ügyleteik vannak, kik a gazdasági, esetleg politikai kapcsolataik, s erről rendre beszámolnak a rendőröknek. A szolgálatért cserébe egy bizonyos (nem is hosszú) idő után a Belügyminisztérium segít nekik kilépni a prostitúcióból: munkát keres nekik, s aki kívánja, annak segít továbbtanulni, esetleg bejutni az áhított felsőoktatási intézménybe. Az én beszélgetőpartneremből így vált diplomás értelmiségi.

A 19. század végi Angliából indult a prostitúció reglementációjának akkoriban bevezetett új törvénye ellen, annak eltörlése érdekében egy mozgalom, a Josephine Butler nevéhez fűződő

⁸ dr. Rózsa János: *Szexuális bűnözés*, OKKRI Tudományos kiadványai, KJK, Budapest, 1977, 249-250. o.

⁹ Bizonyos értelemben még a régi időket idézi Miklóssy János „monográfiája”. Miklóssy, komolykodó könyvében – irodalomjegyzék és hivatkozások nélkül, ám főként Siklóssy László munkájából, valamint a Népszava 20. század első felében megjelent cikkeiből átemelt szövegekből ollózva – a prostitúciót kifejezetten humánus rendszernek állítja be. E nélkül szerinte semmi nem óvta volna meg a tisztességes polgári családok békéjét és erkölcsét. – Miklóssy János: *A budapesti prostitúció története*, Népszava Kiadó, Budapest, 1989.

¹⁰ Csalog Zsolt: *Fel a kezekkel!* Mæcenas, Budapest, 1989.

abolicionizmus. Az abolicionisták mozgalmuk nevét a rabszolgaság eltörléséért pár évtizeddel korábban fellépő, a rabszolga-felszabadítást (a rabszolgaság intézményének eltörlését – abolícióját) célul kitűző mozgalmaktól kölcsönözték, ezzel is jelezve, hogy a prostitúció rabszolgaság, s hogy céljuk a prostitúció intézményét szabályozó és elősegítő rendelkezések, s velük az egész rendszer eltörlése. Hiszen a társadalom-egészségügy ürügyén folytatott kényszer-ellenőrzés és kényszer-nyilvántartás intézménye véglegesen rabszolga-státuszba taszítja a prostituáltakat. Az abolicionisták – ellentétben azzal a hiedelemmel, amelyet a ma nálunk közkeletű jogtörténeti „folklor” terjeszt – nem a prostitúció békén hagyását, vagyis nem-szabályozását követelték. Ők a férfiak és nők vonatkozásában kettős szexuális morál ellen, valamint a prostituált nők megbélyegzése és az egészségvédelem örve alatti megkínzása, megalázása, társadalomból való kirekesztésük ellen álltak ki („igazságtalan azt a nemet büntetni, mely áldozata egy erkölcstelenségnek, s büntetlenül hagyni azt, mely legfőbb okozója mind az erkölcstelenségnek, mind pedig rettegett következményeinek”¹¹).

A prostitúció szabályozásának elméletével foglalkozók körében ma általános az a felfogás, hogy van (vagy lehet) egy, a szabályozás és a tiltás melletti harmadik típusú állami szabályozási attitűd, s szerintük ez az abolicionizmus, a prostitúciót szabadjárára hagyó, azzal nem törődő „szabályozás”, vagyis a nem-szabályozás volna. Ez a tévesen abolicionizmusnak nevezett modell nem üldözné a prostituáltat, legfeljebb a kerítők és futtatók, valamint az emberkereskedők ellen alkalmazna szankciókat, s esetleg nem könnyítené meg nyíltan a prostitúciós célú üzletek, vállalkozások üzemeltetését, mondván, hogy a prostitúció léte önmagában nem rossz, azzal nincs mit kezdeni. Nemigen tudok olyan középkori, újkori vagy modernkori társadalomról, amely a prostituáltra vonatkozóan *valamilyen* szabályozást ne alkalmazott volna. Ennek ellenére ma hazánkban a kérdéssel foglalkozó hivatalos szakértők előszeretettel nevezik a nálunk érvényben lévő szabályokat abolicionistáknak vagy kvázi-abolicionistáknak, minthogy büntető törvénykönyvünk jelenleg nem tartalmaz a prostituáltra mint bűnelkövetőre utaló rendelkezéseket¹². Mindamellet az úgynevezett abolicionizmus álcája mögött nem egyszer – például az utóbbi pár évben Magyarországon is – akár komoly prostituált-verésekre és hosszú évekre szóló börtönbüntetésekre is sor kerülhet.

A felsorolt három, a prostitúcióval kapcsolatos állami attitűd-modell (melyek közül a harmadik, mint talán kiderült, nem is létezik, sohasem létezett) nem tiszta, vegyes, így-úgy módosított változatait emlegetik a kérdés szakértői, amikor korlátozottan reglementált modellről vagy vegyes szabályozásról stb. elmélkednek. Nem hiszem, hogy feladatunk a prostitúció állami szabályozásának új tipológiáját felállítani, illetve mások hasonló munkásságát vitatni. Elég legyen itt annak megállapítása, hogy a prostitúciót – a legutóbbi idők, a 20. századi diktatúrák teljes tilalmán kívül – az utóbbi két-háromszáz évben gyakorlatilag minden viszonylag fejlett állam valamilyen módon reglementálta. Volt, ahol csak bordélyokban engedélyezték, volt, ahol csak magán-engedélyes és csak hazai prostituáltak kaphattak engedélyt, de persze akadtak helyek és korok, ahol, illetve amikor vegyes rendelkezéseket alkalmaztak. Voltak országok, amelyekben csak bizonyos utcákon tették lehetővé a prostituáltak megjelenését, és előfordult, hogy adózáshoz, biztosításhoz, munkavállalási papírokhoz, ingyenes vagy éppen pénzért beszerezhető orvosi igazoláshoz

¹¹ J. E. Butler: *Personal Reminiscences of a Great Crusade*, London, 1896, 19. oldal. Idézi: E. M. Sigsworth - T. J. Wyke: *Prostitúció és nemi betegségek a Viktória-korban*. In: A nyilvánvaló nők. Prostitúció, társadalom, társadalomtörténet. Új Mandátum, Budapest, 1999. Szerk: Léderer Pál. 159. o.

¹² A szabálysértési kódex, az 1999-ben hatálybalépett ún. „Maffia-törvény” előírásainak megfelelően tartalmaz rendelkezéseket a prostituált magatartása mint szabálysértő viselkedés ellen. E rendelkezéseket természetesen szankciók kísérik, amelyek közül, ugyancsak természetesen, a gyakorlatban rendre a legsúlyosabbakat szokták alkalmazni: a pénzbírság felső határát, nemfizetés esetén újabb pénzbírságot, majd pedig annak rendje és módja szerint elzárást.

kötötték az engedély kiadását. A reglementáció az elmúlt száz évben egyre inkább kiterjedt a leány- (mai kifejezéssel: ember-) kereskedelem üldözésére, pontosabban: szabályozott keretek között tartására is.

A különböző korokban és országokban alkalmazott modellek (a reglementáció és a prohibíció változatai) az állam prostitúcióhoz – és hát lássuk világosan: a társadalom nőkhöz – fűződő változó viszonyát tükrözik. Ezen belül a szabályozott (reglementált) rendszerek esetében – egyes országokban ezek korábban bizonyos nők kényszerprostituálását, illetve a prostitúción kapottak kényszer-reglementálását is magukban foglalhatták, később, mint láttuk, jellemzően nyilvántartásukra, valamint orvosi és pénzügyi ellenőrzésükre irányultak – *a magán-*, illetve *a közösségi* (városi, állami) *tulajdonban álló nő* explicit módon soha le nem írt kettős képe bontakozik ki előttünk. A teljes prohibíció – legalábbis, ahogyan azt a totális diktatúra idejéből megismerhettük – inkább a prostitúciós ipar totális ellenőrzésére és hasznosítására, államosítására tett kísérletként fogható fel, amelyben *a prostituált nő* csupán *egy a központosítható, viszonylag jól jövedelmező erőforrások sorában*.

Röviden: a prostitúció szex, pénzért, válogatás nélkül, szervezett keretek között. Ennek megfelelően négy fő szereplője van: a kliens mint fizetőképes keresletet támasztó piaci aktor, a prostitútor mint a kínálatot biztosító, szervező, az utánpótlásról gondoskodó piaci aktor, a prostituált mint a kereslet-kínálat tárgya, és az állam, amely aktívan vagy passzívan létrehozza és működteti a vázolt üzlet törvényi és intézményi környezetét, vagyis szabályoz. A prostitúció intézményrendszere a nőt hasznosítható erőforrásként, tőkejószággként, magán-, közösségi vagy állami tulajdonként kezeli.

A prostitúciót tárgyaló közbeszéd

Minthogy azonban a szabályozás – amely a betegségek és az erkölcsi romlás terjedésének, valamint, mintegy mellékesen, a személy és pénzforgalom alakulásának ellenőrzését, keretek között tartását tűzi ki célul – mindig kudarcot vall, a prostitúcióval a jelek szerint valami baj lehet. Vajon miért?

Szinte valamennyi legalizálás-párti megszólaló száján kicsúszik az önmegegerősítés: „legősbibb mesterség...”, „mindig volt – mindig lesz”, „biológiai szükséglet”, mégsem akad egyetlen személyt arccal, névvel vállaló közszereplő – szakember vagy politikus – sem, aki ki merne állni a publikum elé, mondván:

„Szerintem a prostitúcióval minden rendben van, magam is rendszeresen használom. Éppen most íratam be a legkedvesebb leányomat egy elit thaiföldi kurvaképző szakközépiskolába. Feleségem, többi leányom, valamint imádott édesanyám otthon fogadják exkluzív vendégeiket a hálósobámban maszekba’. Nekem ezzel az egésszel, becsületes ember lévén, csak az a bajom, hogy kénytelen vagyok egyéb gazdasági tevékenységet elősegítő szolgáltatás néven keresni egy SZJ-számot a jegyzékben, hogy ki tudjuk állítani a számlát.”

Egyetlen politikai vagy szakmai felelősséget vállaló személy sem mondja tehát, hogy a prostitúció normális, támogatandó, helyes, szép, építő, hasznos stb. tevékenység, illetve ipar volna, csak annyit mondanak, hogy itt van, nem tudunk ellene mit tenni, leküzdhetetlen, „mindig volt-mindig lesz” – mi mást tehetünk, mint hogy a nagyobb bajok elkerülése érdekében szabályozzuk?

A prostitúcióról folytatott közbeszédre nem mindig volt jellemző ez az elbizonytalanodás. Többnyire komoly (és leküzdendő) társadalmi problémaként kezelték, ha más és más elvi, ideológiai vagy gyakorlati oldalról közelítettek is hozzá.

Mint köztudott, Magyarországon (és Európa legtöbb országában) a 19. század második és a 20. század első felében folyamatos változtatásokkal ugyan, de töretlenül az úgynevezett reglementáció volt érvényben a prostitúció vonatkozásában. A „tovább reglementálni-e, és ha igen, hogyan?” kérdés körül viszonylag gazdag szakirodalmi- és sajtóvita bontakozott ki.¹³

Nyilván lesz, aki idézeteim és szemelvényeim láttán hümmögve állapítja majd meg: ejnye, hiszen itt a rendelkezésre álló véleményforgatagból tendenciózusan csak a reglementáció ellenzőit, a prostituáltak gyámolítóit olvashatjuk, azokat a prúd tollforgatókat, akik a rendes, tisztességes, fizetőképes keresletet támasztó becsületes férfiakat lelketlen frátereknek ábrázolják.

Fel kell világosítanom a netán méltatlankodó olvasót: a boldog békeidők évtizedei, a ma oly könnyes nosztalgiával visszaidézett milleniumi idők, a tízes, a húszas, a harmincas évek sajtója, az akkoriban készített szaktanulmányok szerzői a prostitúciót szinte egytől egyig szörnyű és embertelen intézménynek, a prostituáltakat szerencsétlen és reménytelen helyzetű áldozatoknak, de legalábbis beteg embereknek, a klienseket szívtelen, önző, vagy legalábbis megtévedt vagy megtévesztett embereknek, a futtatókat, szervezőket, madámokat és leánykerekedőket pedig utolsó csirkefogóknak, egyszerűen bűnözőknek tartották.

A baj

Minden, a kérdéssel foglalkozó, csak valamelyes komolyságra is törekvő korabeli szerző, legyen tudós, rendőr vagy újságíró, egyet ért abban, hogy a prostitúció valamilyen értelemben „baj”, s hogy prostituált nők – ha nem is mindegyikük szerint vétkesek – mindenesetre a maguk, a mások vagy egyenesen a társadalom bűneinek áldozatai, szerencsétlen páriák, akikre igen rövid időn belül a legrosszabb jövő vár.

Egészség – betegség

Érdekes ugyanakkor megfigyelni, hogy ez a társadalmi szintű „baj” eleinte elsősorban egészségügyi jelleggel bír: századokon át a prostitúciót mint az osztársadalom (értsd: a férfiak) egészségi problémáját tárgyalták. Az, hogy a prostitúció fertőző betegségek góca lenne, csak az utóbbi kétszáz évben vált uralkodó nézetté. A prostitúciónak társadalom-egészségügyi jelentőségű kérdésként való kezelése (inkább talán: beállítása) azonban sokkal távolabbi múltra tekint vissza.

„Például a XIV. század egyik hírneves orvosa, Magninus is azt tanította, hogy rendkívül veszedelmes, ha az ondó a szervezetből közösülés útján ki nem lökődik, mert ez súlyos megbetegedéseket, sőt halált okozhat. Ilyen orvosi- és közvélemény mellett az akkori társadalom a házasságon kívül élő férfiak nélkülözhetetlen szükségletének vélte a prostitúciót és azt nem hogy üldözte volna, hanem inkább mesterségesen gondozta és óvta. A prostitúció ezen időtől kezdve századokon át (és sokak tévhitében ma is) mint a házasságon kívül élő férfitársadalom szexuális ösztöneinek levezető csatornája szerepel, mely az indulatokat olyan irányba tereli, hol a társadalom összességét és főleg a családi élet szentségét nem veszélyeztetik. Ez a mentalitás, vagyis a szexuális ösztönök fékezhetetlenségének tévhite, a

¹³ Ebben a tanulmányban elsősorban dr. Doros Gábor és dr. Melly József monográfiájára támaszkodom, mivel ők nagyjából feldolgozták és 1930-ban kiadott műyükben integrálták a megelőző évtizedek jog- és orvostörténeti kutatásait, gazdag anyagot merítve a kultúrtörténeti és levéltári forrásokra támaszkodó dr. Siklóssy pár évvel korábban publikált művéből, s ugyancsak alapos anyaggyűjtést végezve koruk, főként közegészségügyi, illetve közrendészeti tárgyú nemzetközi irodalmából. Emellett a társadalomtudományi, statisztikai és orvostudományi folyóiratokban, valamint a napi és hetilapokban megjelent publikációkból szemelgettem.

férfitársadalom korlátlan önszeretete és végül az előbb kifejtett téves családvédelmi prevenció adják a magyarázatát annak, hogy a XIII-XV. században a prostituáltak a társadalomnak és hatóságnak pártfogoltjai, sőt helyenként kegyeltjei voltak. A fentebbi ferde felfogás szerint tehát a prostitúció maga is a tisztességes nők védelmét célozta.”¹⁴

A társadalom jólétéről történő egészségügyi gondoskodás álarcája mögül persze ezúttal is a *nő mint tulajdontárgy* védelmének, illetve használatának valósága bukkan elő. Az évszázadokon, korokon, földrajzi és politikai határokon átívelő logika a következő: a férfi nemi készítése természeti erő, annak gátat szabni nem lehet, nem is helyes. Kell neki nő: ha tehát sajátja nincs vagy nem megfelelő, fog szerezni másikat. No de kiért? Természetesen a másét.

Az az ideológia, amely az éppen adott társadalmi-hatalmi viszonyokat isteni eredetűnek, a társadalmi viselkedési formákat természetből adottnak, a társadalom működési módját egy élő szervezethez hasonlónak tekinti, nem véletlenül írja le a társadalmi bajokat és konfliktusokat betegségmetaforák segítségével. Hiszen a fennálló uralmi struktúra közvetítőjeként és fenntartójaként legfeljebb egyes anomáliák orvoslását szolgálhatja; a társadalom alapvető ellentmondásainak sem feltárásában, sem feloldásában nem érdekelt. Itt hívom tehát fel a figyelmet arra, hogy a nőkérdés, nők és férfiak viszonya, ezen belül is a prostitúció (de akadnak más hasonló témák is) tárgyalása során alkalmazott betegség-metaforák, illetve a bonyolult társadalmi probléma pusztán egészségügyi kérdéssé szűkítése mindig felveti a gyanút: *nem véletlenül valamiféle társadalmi-hatalmi apológiával állunk-e szemben?*

Doros és Melly monográfiája (s az általuk is nagy megbecsüléssel idézett Siklóssy könyve) minuciózus részletezettséggel tárja elénk, hogy miközben a *valamilyen* nő használatához fűződő feltétlen férfi-juss megkérdőjelezhetetlen marad, az írott jog első lapjaitól kezdve mindig mindenütt szigorúan igyekeznek büntetni a „tisztességes” (még nem prostituált) nővel erőszakoskodó férfit, föltéve persze, ha az erőszakot a nő bizonyítani tudja, de ugyanígy a kerítőt is, aki prostitúcióra ad megtévedt vagy megtéveszthető lányokat, asszonyokat. Azokat a nőket pedig, akik már benne voltak a prostitúcióban, amennyiben megtartották a vonatkozó előírásokat (megkülönböztető jel viselete, adófizetés stb.), mint prostituáltakat ugyancsak védték a törvények.

Voltak tehát nők, akik *valaki* tulajdonaként, és voltak, akik a *köz* (a város) *tulajdonaként* – az egyén, illetve a (férfi-) közösség egészséghez fűződő joga garanciájaként – élveztek törvényes védelmet az illetéktelen erőszakoskodóval szemben.¹⁵

A szifilisz megjelenése a 15. század végén véget vetett a „prostitúció – orvosság” típusú szemléletnek, átadva helyét a „prostitúció – ragály” megközelítésnek. Ez utóbbi – szögezzük le: – éppen annyira volt megalapozott, s az ma is, mint az előbbi. Miközben – mindenki tudja – a mesés Keletre s az Újvilágba betörő hódítók hozták haza, majd a katonák terjesztették el az öreg kontinensen, a szifilisz (és a többi nemi betegség) mégis, napjainkig is a prostituáltak számláját terheli az egészségügyi és a mindennapi közgondolkodásban egyaránt.

Marschalkó Tamás az Orvosi Hetilapban, 1895-ben közölt előadásában¹⁶ megdönthetetlen axiómának nevezi a tételt, amely szerint a nemi betegségek terjedésének fő oka a prostitúció.

¹⁴ Doros-Melly i.m. 663. o.

¹⁵ Pozsony volt az egyetlen magyar város, amely a késő középkorban saját bordélyházat tartott fenn. Az intézményt a kor nemzeti közeli szokásainak megfelelően a hóhér felügyelte, a bordély bevételei a városi ítéltvégrehajtó költségeinek fedezését szolgálták. Az államilag fenntartott intézmény azonban az időtájt a jelek szerint nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket: a városi pénztárkönyvek a 16. század elején már deficitről számolnak be, a későbbiekben pedig elenyésznek a bordélyházra vonatkozó levéltári dokumentumok. (Forrás: Doros-Melly, i.m. 670. o.)

Véleménye szerint az ellene való hatékony fellépés legkártékonyabb ellenségei a – szerencsére a magyar néptől (fajtól!) teljességgel idegen – abolicionisták. Adatai ugyanakkor megingatni látszanak saját állítását.

„*«A prostitutio a venerikus bántalmak legfőbb terjesztője és a prostitutio rendszabályozása az, a melynek a venerikus bántalmak csökkentésére a legnagyobb befolyása és jelentősége van»*, ez egy axioma, mélyen tisztelt kartársak, melynek helyessége manapság, az abolicionistákat kivéve, a kik egyes országokban, sajnos, igen is számba vehető pártot képeznek, a melynek már több helyen sikerült a leghathatósabb közegészségügyi intézkedéseket hatályon kívül helyezni, sőt a prostitutio rendszabályozását megszüntetni, vagy legalább behatolva a közvéleménybe, a hatóságok tevékenységét többé-kevésbé megbénítani; de a mely nálunk, hála fajunk józanságának, mélyebb gyökeret verni sohasem tudott és – bizton remélem – nem is fog [...]”

Láttuk, hogy 1893-ban majdnem 3-szor annyi, 1894-ben pedig több mint háromszor annyi venerikus férfi volt kezelés alatt, mint venerikus nő; megjegyzem azonban, hogy itt a venerikus nők között a venerikus prostituáltak is bennfoglaltatnak, a melyeket, ha a prostitúciónak a venerikus betegségek emelkedésére való befolyását akarjuk tanulmányozni, tulajdonképpen nem lenne szabad ide számítani¹⁷ [...]”

Marschalkó a továbbiakban a nemi betegségek terjedésének okai közül kiemeli azt a (szerinte is téves) hiedelmet, hogy a bordélyban rendszeresen folyó orvosi ellenőrzés megvédené a férfiakat a megbetegedéstől. *Mutatis mutandis* a helyzet ma is ugyanez: bár összehasonlíthatatlanul jobbák és hatékonyabbak a vizsgálati és gyógyító eljárások, mint száz évvel ezelőtt voltak, nincs az a rendszeres és gyakori ellenőrzés, amelynek eredményei a következő fertőző aktus pillanatában romba ne dőlne. Ez a tény azonban – jóllehet már a II. József császár által felkért budai orvosi fakultás tanácsa¹⁸ is felhívta a figyelmet a mindkét nembeli beteg polgárok elkülönítésére és gyógyítására – sajnos még mindig nem vert gyökeret a közgondolkodásban.

A prostitúció egészségügyi problémaként kezelése, mint már utaltunk rá, hatalmi kérdés, még akkor is, ha a prostitúciónak valóban vannak járvány-egészségügyi vonatkozásai. A hatalmi ideológia elsősorban abban mutatkozik meg, hogy a prostitúció iránti igényt nem *sui generis* társadalmi problémaként kezelik, hanem a természetből eredeztetik, betegségként vagy betegségjellemzők segítségével írják le, s csupán káros következményeit igyekeznek visszaszorítani. Mintha azt mondanánk, hogy a táplálkozás iránti természetes igény egyik normális kielégítési módja a kannibalizmus, mindössze arra kell törekednünk, hogy elkerüljük a mérgező vagy romlott részek fogyasztását.

Erkölcsei romlás

„Míg a X-XII. századbéli szent és hős Árpád-házi uralkodóink alatt a közerkölcsök – örök büszkeségünkre – más népekkel való összehasonlításban is páratlan fénnnyel tündököltek s e téren erkölcsös és amoralitást nem tűrő puritán életükkel maguk az uralkodók jártak jó példával elől, addig a XIII. században az utolsó Árpádok alatt már megkezdődött a fokozatos demoralizáció, amely IV. László alatt addig soha nem látott méreteket ölt. «Mint az Árpádok

¹⁶ Marschalkó Tamás: *A venerikus betegségek terjedése Budapesten és a prostitutio*. — előadás a budapesti kir. orvosegyesület 1895. III. 2-án tartott rendes ülésén — Orvosi Hetilap Közegészségügyi és Törvényszéki Orvostan c. Melléklete (O.H., 1895. 33. oldal)

¹⁷ Marschalkó Tamás itt arra utal, hogy mivel a prostituáltak nők kötelezően részt vesznek a szűrésen, a beteg prostituáltak teljes létszámban képviselve vannak az adatban. A férfi-nő arány-különbség a betegek között emiatt tehát még valamivel kisebbnek is látszik a valóságnál.

¹⁸ Idézi Doros-Melly i.m. 697. o.

dinasztiájában annyira élő vallásos irány Szent Erzsébetben és Margitban, úgy éri tetőpontját az érzékiség, a bujaság, minden erkölcsi és családi köteléknek elhanyagolása, lábbal taposása IV. Lászlóban.» (Szilágyi: A magyar nemzet története, 1896, II. köt. 570. old.) [...] Ilyen viszonyok között nem lehet csodálni, hogy a nép erkölcsisége is fokról-fokra züllött. A király az időkben nem csak uralkodó és legelső közjogi méltóság volt, hanem a nemzet igazi vezére és atyja is, ki egyéni életével mutatott utat a népnek s így nagynak és kicsinynek mintaképe volt. Természetes tehát, hogy a fentebb vázolt általános elpuhulás, a civilizációval és urbanizációval járó erköcslazulás mellett a közállapotok destruálódásához a király erköcstelen életének példája is tetemesen hozzájárult. És tényleg azt találjuk, hogy a XIII. század második felében Magyarországon a prostitúció is már hatalmas méreteket ölt! Fülöp fermói püspök, kit III. Miklós pápa mint pápai legátust 1278-ban a közviszonyok felülvizsgálása és rendezése céljából Magyarországra küld, siet az erkölcs védelmezése és a prostitúció leküzdése céljából erélyes intézkedéseket életbe léptetni.”¹⁹

A konzervatív szerzőpáros tollán a prostitúció egyik fő okaként a közerkölcsök romlása szerepel. De nem csak ők látják így.

Dr. agyagfalvi és Nagy-Galambfalvi Hegyi Sándor, 1941-ben (valamint még a háború után is) a Budapesti Rendőr-főkapitányság erkölcsrendészeti osztályvezetője volt, személyes elkötelezettje a prostitúció elleni küzdelemnek, a prostitúcióba keveredett szerencsétlen nők megmentésének. A Családvédelmi Szövetség ülésén tartott előadása szövegében az ország politikai és erkölcsi állapota közötti érdekes összefüggésre hívja fel a figyelmet, rámutatva, hogy alkalmas pillanatban a prostitúció (s vajon mi minden más még?) az állam kezén hatalmi-politikai eszközzé válhat. Figyeljük meg ebben és a Horthy-kori szerzők gazdag életművéből vett többi szemelvényben is, miképp hatja át az állam alkalmazottainak gondolkodását a kor konzervatív, rasszista, s nem titkoltan antiszemita ideológiája. Érdeemes tanulni belőle.

„A 48-as szabadságharc utáni abszolutizmus Budapestje valóságos Sodoma és Gomorrha volt. Báró Prottmann, az abszolút korszak rendőrigazgatója, abból a gondolatból indult ki, hogy, «ha a nép szórakozik, akkor nem politizál...». Ezért teljes erővel folyt a levert és összetört magyarság elzüllesztése. A lakosság létszámához viszonyítva soha annyi prostituált és bordélyház nem volt Budapesten, mint ebben az időben. [...] A prostituált nő a szó szoros értelmében rabszolga volt, akit a tulajdonos úgy adott és vett, csereberélt – ha Prottmannéknak az obulusokat leróttá –, ahogy éppen akarta. A bordélyházba valósággal hatósági segédlet mellett erőszakolták be az ártatlan fiatal lányokat, és onnan nem volt menekülés. A Prottmann-korszakot követő Thaisz-éra se hozott előnyös változásokat. Ez a korszak is valósággal szégyenfeltja volt a hatóság és a prostitúció viszonylatának. Ebben az időben a nyilvános házak mellett a találkahelyek, az úgynevezett «auffühhelyek» is rettenetesen elszaporodtak. Valóságos banditavilág uralkodott a fővárosban. A kiszemelt áldozatokat a kerítők gazdag megrendelők számára hajmeresztő erőszakkal vagy csellel szerezték meg és a legvérlázítóbb botrányokat is le lehetett fizetni. Egy igen befolyásos személyiség sógora, bizonyos Brick Mayer nevű, aktív betörőből lett zsidó detektív intézte el «jó pénzért» ezeket az ügyeket... [Itt a zsidók uralta leánykereskedelem eseteinek, illetve elkövetőinek felsorolása következik] Le kell szögezmem, hogy ebben az időben, melyet a prostitúció és leánykereskedelem «aranykorának» szoktak nevezni, két ok volt, amely a viszonyokat annyira lezüllesztette. Egyik az, hogy a kerítést és a leánykereskedelmet akkor még csupán kihágási megtorlás fenyegette. [...] A másik ok az, hogy a rendőrség akkor nem állott a helyzet magaslatán, sőt – meg kell

¹⁹ Doros-Melly i.m. 659.o.

mondanunk –, hogy az abszolút korszakban nagy mértékben korrupt és nagy mértékben idegen volt.”²⁰

Schwimmer Rózsa, hírneves feminista szerző, az előbbieknél jóval mélyebb társadalmi és politikai gondolkodásról téve tanúságot, a 20. század hajnalán a leánykereskedelem és a prostitúció lényegi és szerves összetartozásáról szólva, a kormányok leánykereskedelem elleni szemforgató fellépésének kritikájaként a következőt írta:

„[...] Nézzük előbb, hogy ugyan mit értenek e fogalom: *leánykereskedés* alatt. Nem értenek mást, mint hogy olyan nyilvános házakba, a melyekben elég bennszülött nő nincs, idegen országból részint furfanggal és pénzzel, részint pedig jó szóval és pénzzel hozzanak nőket. Ügynökök tisztán e célra vásárolnak és vásárra visznek élő női testeket, akár csak valami portékát.

Igy magában e bűnös cselekmény tényleg a leghevesebb harczra érdemesnek látszik. De ne felejtjük el, hogy az ügynök megbizásból vásárol, megbizója, a nyilvános ház gazdája megkorántsem a saját kedvtelésére, hanem csak azon férfiak részére veszi bizományba áldozatait, a kik ezt tőle követelik. [...] Ha tehát büntetni akarunk, ne fecsérjük el minden erőnket az eszközökre, ne vessük méltatlankodásunk teljes súlyát azokra a hitvány gyengékre, a kik pénzért mindenre, tehát arra is rávehetők, hogy női testekkel kereskedjenek.

Itt szem elől tévesztenünk nem szabad, hogy a gazdasági harczban két mérvadó tényezővel számolunk: a kínálattal és a kereslettel. A míg kereslet van, addig kipusztíthatatlan a kínálat. [...] Az ügynök és a közvetítő ellen irányítják lövegeiket, ezek ellen hadonásznak, kiabálnak, de tudni nem akarnak arról, hogy a főbűnös, az abszolút bűnös csak a vevő.

A vevő ellen persze nincs is semmiféle fegyverünk mindaddig, a míg az állami felügyelet alatt álló prostitúciót «szükséges bajnak» minősítjük.

Azoknak, a kik nemcsak ötletszerűen, rapsodikusan foglalkoznak a leánykereskedés ellen való küzdéssel, tisztában kell lenniök azzal, hogy bizony az, a mi ellen most oly hangosan küzdenek az nem a leánykereskedés, hanem csak a *nőkivitel*.

[...] De hogy akarhatjuk *mindeszt*, a leánykereskedést űző ügynökön megvenni, a mi az osztársadalom vétke? A prostitúció pedig valamennyi erkölcsi és testi fekélyeivel, így a leányeladás-vevéssel az egész társadalom eredendő bűne.

[...]Csak akkor, ha a «férfi-erkölcs» nem lesz nevetséges valami, s ha a nőt csábítás és nyomor nem súllyesztí testének vásárra vitelére, csak akkor szűnik majd meg a prostitúció s vele a leánykereskedés és kivitel.

Belátható időn belül nem jutunk ennyire. Az ágyúk uralmának korszakában bizonyára nem. Tudjuk. Nem is áltatjuk magunkat ezzel.”²¹

A prostitúció mint erkölcsi probléma – a szemelvényekből jól látható – kifejezetten politikai megközelítést takar. A konzervatívok (Doros, Melly, Hegyi, de ugyanígy Marschalkó is) a prostitúcióért egyfelől a nép fölött nem kellő bölcsességgel és eréllyel uralkodó hatalmat, másfelől a központi hatalomnak magát nem kellő tisztelettel alávető (nem eléggé erkölcsös) lakosságot, illetve a „faji” adottságainál fogva egyébként csupa jó tulajdonsággal bíró magyarok közé befurakodó idegen elemeket (zsidókat, Habsburgokat, általában a „nyugati hatást” – nem egy helyütt egyenesen magát a „szexuál-kapitalizmust”), a haladó Schwimmer

²⁰ Dr. agyagfalvi és Nagy-Galambfalvi Hegyi Sándor: *A nagyvárosi nő az erkölcs fertőjében. A rendőrség mentőmunkássága*. Elhangzott a Családvédelmi Szövetség ülésén, 1941. március 26-án. 8., 10. oldal.

²¹ Schwimmer Rózsa: *Küzdelem a leánykereskedés ellen*. Huszadik Század, 1903. jan./jún. 4. évf. 7. köt. 170-173. o.

Rózsa pedig a férfiakat ágyútöltekként, a nőket árucikként kezelő társadalmi-politikai hatalmat teszi felelőssé.

A 20. század elejétől mintegy negyven éven át folyó sajtóvitában, illetve az ebben az időszakban megjelent orvosi, jogtörténeti, illetve néprajzi művekben a prostitúció egyértelműen mint valami baj jelenik meg. A társadalom bajára pedig – akkor még a jelek szerint így gondolták – az állam dolga megoldást, vagy a jól bevált metaforánál maradva: gyógyírt keresni.

A szabályozás kudarca

A viták és kutatások az állami szabályozási törekvéseket, illetve az ezeket messzemenően meghatározó nemzetközi szerződéseket kísérték. 1867 és 1926 (az első szabályrendelet és a bordélyok bezárását elrendelő 160.100-as BM rendelet) között időről időre módosultak a szabályok: változott a bordélyokban tartható nők számának alsó és felső határa, változott, hogy ki kaphatott engedélyt bordély működtetésére, változott, hogy a bordélyon kívül még milyen formákban kaphattak a prostituáltak működési engedélyt stb. És ami nagyon fontos: változott a bárca-engedély kiadásához fűzött alsó korhatár – többször is csökkent. Magyarországon, egy olyan korban, amikor 24, később 21 éves kortól számított valaki nagykorúnak, előbb 18, majd 17 éves korra szállt le a prostituáltként való bejegyeztethetőség (és 20 évre a bordélyban való alkalmaztathatóság) alsó korhatára. Sokatmondó adat az is, hogy külön szabályozni kellett a testileg és szellemileg fogyatékos nők prostituáltként való alkalmazásának tilalmát.

Az állami reglementáció eme Monarchián – Horthy-rendszeren át tartó „aranykorában” kisebb és nagyobb nyilvánosházakkal, vegyes intézményekkel (ahol szabad volt zenét szolgáltatni, és alkoholt fogyasztani is), zárt körzetekkel, úgynevezett magánkéjű-telepekkel és hasonlókkal kísérleteztek. Igyekeztek letörni a leánykereskedelemmel összeshővődött rendőri korrupciót, igyekeztek hatékony orvosi ellenőrzési rendszert biztosítani a prostituáltak számára, s mint már láttuk, egy humánus, jó szándékú rendőri vezetőre bízta az Erkölcserendészetet.

Az eredmény mindazáltal elég soványra sikerült.

„Azt hiszem, egyáltalán nem esem túlzásba akkor, mikor *legalább 25.000 főre* – tehát kb. a bejegyzettek húszszorosára – teszem azt a női sereget, mely székesfővárosunkban a titkos prostitúció fogalma alá vehető. Ebbe a létszámba természetesen csak azokat a személyeket sorozom bele, akik tételes szabályaink szerint kihágásilag büntethető tevékenységet fejtenek ki. Ezek pedig azok, akik akár kizárólagos kereset, akár mellékkereset gyanánt űzve ezt az erkölcstelen foglalkozást: *esetenként fizetendő anyagi ellenszolgáltatás fejében, ismétlődő szándékkal vállalkoznak a férfiakkal – tehát több férfival – való szexuális érintkezésre.*”²²

Doros és Melly, mintegy tíz évvel Hegyi Sándor becslése előtt, egész fejezetet szentel a titkos prostituáltak évi átlagos létszámának megalapozott becslésére.

„A Budapesten kimutatott évi átlagos 1380 titkos prostituált ugyanis olyannyira alacsony szám, hogy föltétlenül korrekcióra szorul. Ennek érdekében fölfrissítjük azokat a spekulatív számítási módszereket, melyeket a külföldi irodalomban a titkos prostituáltak számának helyesbítő értékmeghatározásánál használtak. Sokak véleményére hivatkozhatunk, akiknek meggyőződésük, hogy a titkosak tényleges száma a bejegyzettekének 10-20-szorosa. Eszerint Budapesten 17.000–34.000 titkos és alkalmi prostituálttal kellene számot vetni. Carlier

²² Dr. agyagfalvi és Nagy-Galambfalvi Hegyi Sándor I.m. 14. oldal (kiemelés a szerzőtől).

túlságosan szerény számítási rendszere szerint, aki a letartóztatottak hatszorosát veszi reális értéknek, Budapest titkos prostituáltjainak évi számát 8.280-nak kell vennünk. Dufour, mint fentebb említettük 1 bejegyzetre 12 titkosat számít, eszerint Budapesten 20.400 volna a reális értékszám. Végül is azt hisszük, hogy legközelebb fogunk járni az igazsághoz, ha a letartóztatott titkosak 8-szorosát fogadjuk el középértéknek...”²³

Dr. agyagfalvi és Nagy-Galambfalvi Hegyi Sándor szerint 1941-ben a fővárosban

„különösen a pesti oldalon minden 4., 5. házban akad egy-egy lakásbérlő, aki szobáját titkokban szerelmes pároknak vagy titkos prostituáltaknak rövid találka céljából kiadja. De ugyanezt a célt szolgálja – tisztelet a komoly munkát végző szakiparnak – több masszírozó szalon, manikűr-pedikűr stb. helyiség is.”²⁴

A bordélyrendszer közel százéves hazai történetét minden korabeli szerző a borzalmak történeteként írja le. A bordélyházban élő prostituáltat, bármilyen úton – csábítás, közönséges kényszer vagy adósság révén – került is oda, minden szabadságától megfosztva, mint csereberélhető, eladható és minden módon kihasználható vagyontárgyat használták tulajdonosai a továbbiakban:

„A k...ájban élő, valóságos nyilvános kéjnök legnagyobb része nem a maga jószántából kerül oda. Legtöbbször árva, elhagyott lányokból kerülnek ki, akikkel nem sokat törődtek, míg felnevelkedtek. Elcsábítják őket alig 14 éves korukban. Régen kerítőasszonyok valósággal ellopták és pénzért eladták a szemrevaló lányokat. Utcán is megszólították ismeretlenül és elhívták az örömházba. Útközben cukorral kínálták, szép szavakkal ámították, hogy olyan helyre viszik, mint a tündéerkert. Kap szép ruhát, amennyit akar. Olyan szép lesz, mint egy tündér. Jó dolga lesz ott, könnyen pénzt keres. Dolgoznia nem kell. A szegény fiatal teremtés hisz neki, sejtelve sincs, hova megy. Mikor aztán betette a lábát a kapun, egyszerűen eltűnt. Szülei 2-3 év múlva tudták meg, hová került lányuk. A kerítő is, a bordélyházas is sok pénzt kapott a szűzleányért (50-100 frt-ot). Sógva ajánlották jópénzű uraknak, gazdáknak: «Finom portékám van!». [...] Az üzleti lány nem sokáig van egy helyen, csak addig, míg a vendégek meg nem unják. [...] Egyik üzletből másikba került, de bárhova ment, mindenütt kihasználták. Felszámítottak minden darab ruháját háromszorosan-négyszeresen, ha véletlenül valamit eltört, annak az árát is. A ruhát, cipőt gyakran változtatták a legújabb divat szerint, s az adósság folyton szaporodott. És nem csak a ruházatért felszámított összeget kellett letörleszteni, hanem azt az árat is, amennyiért őt megvették. Az üzlettulajdonos úgy tudta csinálni, hogy egy lány se tudja kitisztázni magát az adósságból. Az ágydíjjal (1-2 frt) be kellett számolni, csak a borraival, az u.n. harisnyapénz lett volna az övé, de abból fizetgette az adósságát. Ha az önkéntes adományokból mégis félretett valamit, erőszakkal is elvette a tulajdonosnő.”²⁵

A 19. század végén, Thaisz rendőrkapitány idején például, amikor pénzzel azonnali bordély- vagy lokál-engedélyt lehetett a rendőrségtől kapni, a rendőrség anyagi érdekeltsége oda vezetett, hogy a járőrök maguk szedegették innen-onnan össze a bordélyok leendő alkalmazottait, s bizony a veréstől sem riadva vissza, kényszerítették őket arra, hogy prostituáltak vallják magukat. Voltak korok, amikor csak Budapesten egyszerre hatvan engedélyezett bordély működött. A megnövekedett kereslet következtében leánykereskedők lepték el a fővárost, bőséges javadalmat biztosítva egyebek között a friss árut szállító rendőröknek is. A század elején megtartott nagy leánykereskedelem-ellenes nemzetközi konferenciákon Magyarország mint a leánykereskedelem központja szerepelt. A

²³ Doros-Melly i.m. 824. oldal.

²⁴ Dr. agyagfalvi és Nagy-Galambfalvi Hegyi Sándor i.m. 14. oldal.

²⁵ Kiss Lajos: A szegény asszony élete, Atheneum, Budapest, 1943., 381. o.

legkülönbözőbb források elképesztő leány-rablásokról, tömeges rabszolga-kereskedelemről számolnak be.

„A Schles. Ztg. Német-sziléziai ujság a magyarországi leánykereskedésről írván, a következő statisztikai adatokat és bizalmas értesüléseket közli olvasóival:

Magyarországon 1902-ben harminckét vidéki városban volt a leánykereskedőknek nyilvános raktárak, ahol az árut gyűjtötték s ahonnan külföldre szétküldték. Legújabb fölfedezés szerint azonban a nagykereskedőknek ötvenhat fióküzletük is van kisebb vidéki városokban, s 1902 óta annyira fejlődött ez a gyalázatos üzlet, hogy még huszonnégy fióküzletet kellett alapítani.”²⁶

Ugyanakkor, noha pénzért vagy szabályos úton lehetett engedélyt szerezni bordélyház nyitására és üzemeltetésére, természetesen a boldog békeidőkben is bőven akadtak szépreményű vállalkozók, akik nem bíbelődtek a bejegyzés nehézségeivel.

„A masszirozónőket Horváth István szerezte be. Áldozataira az utcákon vadászott. Megismerkedett csinos, szegény munkásnőkkel és pompás állás ürügyével a lakásba csábította. Ott azután már könnyen ment a rábeszélés. Legutóbb egy vidéki leányt sikerült a hálójukba keríteniök. A kerítőik azonban *óvatosa*k voltak és minden «alkalmazottjuknak» a rendőrségtől «igazolványos lapot» szereztek. Ezt akarták cselekedni a vidéki leányzóval is, de az illetőt a rendőrorvosi vizsgálat még érintetlennek találta és nem adták ki az igazolványt. Horváth István és Tóth Etel hamarosan elhárították az akadályt s pár nappal később már a rendőrség erkölcsrendészeti osztályánál elrendezték a szerencsétlen leány sorsát. A szegény leány csak egy hétig működött a masszirozó intézetben; ezalatt 270 *koronát keresett*, de a pénzt provizióképp *elszédtek tőle*. Tovább nem is maradhatott, mert *beteg lett* és kórházba vitték. Ekkor Horváth a Thököly úton egy szobaleányt szerzett. A leány csak pénteken állott új szolgálatába, amikor a detektívek éppen egy pásztoróra alatt leleplezték a bordélyt.”²⁷

A bordélyházakon kívüli magán-engedélyes prostituáltak a közerkölcs és a közrend védelme érdekében hozott városi szabályrendeletek értelmében bizonyos utcákban lakhattak, másutt nem. Fogadhatták klienseiket nyilvános találkahelyeken – ezek szintén előre meghatározott területeken (templomtól, iskolától, fontos középülettől legalább 300 méterre – mily ismerős!) kaphattak működési engedélyt –, vagy saját lakásukban. A szabályozásnak ezek az elemei – ma az ilyesmit türelmi zónáknak, illetve vigalmi negyedeknek nevezik – a bordélyházak 1927-től érvényes bezárása után is fennmaradtak.

„Különös valami lehet az a közerkölcs, amelyet az egyik utcában azzal kell védeni, hogy kitiltják onnan a prostituáltakat, a másik utcában pedig azzal, hogy összetömrítik őket. A vagyonosok-lakta «előkelő» városrészekben a «közerkölcs» azt kívánja, hogy az ott lakó «aranyifjúság» – más városrészekbe vándoroljon, midőn a prostitúciót igénybe akarja venni, nehogy a saját városrészben ismerőssel találkozzék és szégyenkeznie kelljen, ha észreveszik azt, amit megtenni nem szégyell. A külvárosi és egyéb félreeső utcákban szegény nép lakik, annak felügyelő és bonnák nélkül csavargó gyermekeiért nem kár, ha jó korán megismerik ezt az intézményt.

Különösen az apró leányoknak üdvös, ha az utcába kaszányázott prostituáltaktól jóelőre megtanulják, hogy – bármennyire is nyuzzák ezeket a nyomorultakat – a prostituált keresete még mindig összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint az *állami* dohánygyárak nőmunkásainak 2-4, legfeljebb 6 forint heti keresete.

²⁶ Egy virágzó iparág, Népszava, 1904. szeptember 1.

²⁷ Leleplezett «masszirozónő», Népszava, 1909. okt. 10. (Kiemelés az eredetiben.)

Ha ártalmas a prostituáltakkal való egy házban lakás a közmoralitásra, akkor sokkal ártalmasabb a prostituáltak egész tömegével való együttlakás, különösen azon szegény családokra nézve, amelyek gyermekeikre gondot nem viselhetnek. A közmoral szemponjtja a kaszárnázásnak ürügye lehet, de alapjában törlését követeli. Ha pedig mindenáron akarnak gyönyörködni a sűrített prostitúcióban: akkor tessék azt a vagyonosok utcáin koncentrálni. Ott több az alkalom, a lehetőség és a pénz a közmoral veszedelmeitől való óvakodásra.”²⁸

A budapesti erkölcsrendészet vezetője, Dr. agyagfalvi és Nagy-Galambfalvi Hegyi Sándor komolyan vette feladatát. Minden bejegyzésért folyamodó vagy kihágásért előállított prostituált nővel elbeszélgetett, megpróbálta jó útra téríteni, munkához, lakhatáshoz juttatni őket. Sok sikerről e téren nem tudott ugyan beszámolni, alkalma nyílt viszont betekinteni a prostituáltak mindennapi életének poklába:

„Nyomozó tevékenységünk során igen nagy nehézséget okoz az, hogy *a prostitúció igen szoros kapcsolatban áll az alvilággal!* Rendőri pályámon sohasem láttam bele úgy az «alvilág» és a «félvilág» szoros összeköttetéseibe, mint azalatt a néhány év alatt, mely óta jelenlegi őrhelyemen állok. Hihetetlenül hangzik bár, de tény, hogy alig akad olyan prostituált – akár a bejegyzettek, akár a titkosak táborában –, akinek ne volna kitartott lovagja... A bejegyzett kéjnőt inkább érzelmi momentumok kapcsolják az ú.n. «strici»-jéhez, aki hálából rendszerint utolsó fillérjét is elszedi tőle... A titkos kéjnő azonban nem tud lovagja nélkül megfelelő módon érvényesülni. Nem is hinné a nyájas hallgató, de száraz tény, hogy azokon az utcákon, ahol a titkos kéjnők, az ú.n. «frankák» megjelennek, azonnal stricik csatárlánca áll fel. Csoportfőnökök és egyszerű örök... Két irányban tevékenykednek: egyrészt megfelelő jelzésekkel figyelmeztetik társaikat, hogyha detektív közeledik, és mint a régi lármafákról, száll ilyenkor a vészír, amelyről azonnal értesül minden lány, aki az útvonalon tevékenykedik. De másrészt árgus szemekkel figyelik azt is, hogy a beszerzett hölgyek vadászterületén nem bukkan-e fel egy be nem szervezett műkedvelő, mert azt nyomban durva szavakkal és fel nem tűnő, de eredményes rúgásokkal zavarják meg a piszkos konkurenciában... A strici gyakran összeköttetésben áll a titkos találkahely tulajdonossal, a «szobáztatóval» is. Ő közli a lányokkal a megfelelő helyeket és ő áll őrt a találkák ideje alatt. A strici, akit Newyorkban «cadet», Berlinben «Louis», Párizsban «Alphons» néven ismernek, egy személyben testőr, tanító, szerető, impresszárió és kizsákmányoló. De akad némelykor olyan is közöttük, aki csak az üzleti összeköttetést nézi és – mint rideg üzletember – párhuzamosan több nőt is «futtat». Az alvilági nyelvezet ugyanis a lóversenysportból kölcsönzött kifejezéssel ezt a tevékenységet így jelöli meg... Bármiképpen áll is azonban a dolog az érzelmi kapcsolatok terén, egy bizonyos: az t.i., hogy a strici *könyörtelen* ura prostituált barátnőjének és csak az «*ököljog*» szabályait alkalmazza a köztük felmerült vitákban. Sok, sok esetben állapítja meg a nyomozás, hogy durva erőszakkal, vagy fenyegetéssel kényszeríti a strici a beleszeretett, illetve leterrorizált nőt a prostitúcióra és az üzleti haszon kiadására... Egész rémregényeket lehetne összeírni a stricik terrorisztikus szerepéről, a verésekről, a lakásba való bezárásról, a revolveres fenyegetésekről, melyekkel sakkban tarják kedveseiket. És csodálatos, de közismert tény, hogy a szerelem, vagy a fenyegetéstől való félelem még inkább az alvilági összetartás, az ú.n. «gazemberbecsület» hatása a legtöbb esetben megakadályozza azt, hogy a prostituált nő kínzó lovagját elárulja, vagy pláne, feljelentse...”²⁹

Mit is mutatnak tehát a százéves reglementáció időszakából válogatott forrásaink? A bordélyház rabszolgotartó intézmény, amelynek alapja a személyi szabadságától megfosztott, testi, szexuális vagy (és) gazdasági erőszakkal beszerzett és fogvatartott lányok, nők alkalmazása és forgalmazása. Az állami engedélyezés rendszere nem jelent ugyanakkor

²⁸ *A prostitúció kaszárnái*, Népszava, 1906. június 22. (vezércikk)

²⁹ Dr. agyagfalvi és Nagy-Galambfalvi Hegyi Sándor, i.m. 16-18. o.

biztosítékot arra, hogy a bordélyok valóban, és kellő számban törvényes keretek között működjenek. A „szabad”-nak csúfolt utcai, illetve magán-engedélyes prostitúció ugyanúgy csak részben, mégpedig igen kis részben tud a jogszerű felszínen maradni. Emlékezzünk vissza: egykorú becslések szerint az összes prostituáltak száma 8-20-szorosa a bármilyen engedéllyel működő prostituáltak számának. Ugyanakkor a prostituáltak, ha legális, ha titkos, mindenképp jól szervezett futtatók (stricik), szobáztatók, szállodások, mulatók stb. hada veszi körül, akik úgyszintén fizikai, szexuális, gazdasági és minden lehetséges erőszak alkalmazásával tartják kezükben az értékes portékát. Mindez mélyen beleágyazódik a szervezett bűnözésbe – kezdve a kisstílusú csirkefogóktól egészen a dörzsölt, gazdag, nemzetközi hálózatba tömörült és az államapparátusokat is korrumpálni képes leánykereskedőkig.

A prostitúció tehát komoly társadalmi baj, amelynek leküzdésére vagy legalább korlátok közé terelésére, szabályozására irányuló törekvések a jelek szerint rendre kudarcot vallanak.

Szexet a szexpiacról

A rendszerváltást követő másfél évtizedben, mint már utaltunk rá, mind a politikusok száján, mind a sajtóban, mind bizonyos tudományos igényű szövegekben, mind pedig – s ez igazán figyelemre méltó: – az államigazgatás szereplőinek tollán a prostitúció igenlésére, helyeslésére, természeti-társadalmi evidenciaként kezelésére utaló fordulatok terjedtek el, s bukkannak fel immár mindenütt. E sorok szerzője midőn nekilátott, hogy könyvtárakban a prostitúcióra vonatkozó magyar nyelvű szakirodalmat kutassa, megdöbbenve figyelt fel arra, hogy a ma örökérvényűnek hitt kifejezéseket, szólásokat („mindig volt, mindig lesz”, „legősibb mesterség”) korábban egyáltalán nem használták. A prostitúciót a második világháború előtti szerzők káros, leküzdendő társadalmi bajnak tekintették, s ha kerestek is magyarázatot a léte, igazolni semmiképp sem akarták.

Ma azonban a prostitúció mint afféle normális, megkerülhetetlen („jó, nekem speciel nem tetszik”), szinte nem is emberi, hanem egyenesen természeti törvények által vezérelt valami tűnik fel, ami ellen legfeljebb, ha annyit tehetünk, hogy bizonyos ésszerű keretek közé szorítjuk.

A Belügyminisztérium vezető szakértője, koncepció-igényű dolgozatában a prostitúcióról mint „szakadatlan, természeti-társadalmi igényt kielégíteni hivatott” dologról értekezik, egészen a különösen a modern értelemben vett emberi jogok szószólóinak előfutáraként közismert Caligula császárig nyúlva vissza a történelemben, a prostitúció szabályozásának soha el nem múló szükségességéhez keresve érveket³⁰.

A ma általános közvélekedés szerint a modern prostitúciót a globalizált piacgazdaság egyik jellegzetességének kell tekinteni: minden eladható, minden vehető. Persze ez a prostitúció kicsit szervezettebb, kicsit nagyobb méretek között létezik, kicsit nagyobb pénzmozgást generál, mint történelmi időbeli elődje, de hát ugyanígy igaz ez minden másra: a gyáriparra, a közlekedésre, a pénzpiacra is. Minden eladható, minden vehető; „pénzen vett szerelem”, csicseregik a szex-biznisz pártolói: „már hogy ne akadnának szegényebb, tanulatlanabb, kiszolgáltatottabb vagy éppen ellenkezőleg, gyors meggazdagodásra vágyó embertársaink? Ők, ha más birtokuk, értékük nincs, majd szexet adnak el a szexpiacon, viszonylag kis befektetéssel, aránylag nagy hozammal. Virágozzék minden virág, boldoguljanak a másra nem alkalmasak is.”

³⁰ Borai Ákos: *Prostitúció*. Magánkiadás, 2003. 26. oldal

A prostitúció legalizálása ellen küzdők rendre a szabadság zászlaja mögé felsorakozott ellentáborral találják szemben magukat. Tudomásul kell venni, mondják a „szabadságpártiak”, hogy ha valakinek ahhoz van kedve, majd szexet ad el a piacon. Ugyan honnan veszi bárki is a jogot ahhoz, hogy az egyént korlátozza a pályaválasztás szabadságában, ő mondja meg neki, mi az érdeke? Ugyan miféle morál talajáról határozható meg, kinek miféle szexhez lehet kedve, mihez fülhet a ... foga?³¹

A prostitúciót megkerülhetetlen, szükséges jóként vagy rosszként, a társadalom egyik normális elemeként kezelő ideológiának fontos jellemzője, hogy egyrészt a prostitúciós tevékenységet a prostituáltak szabad döntéseiként állítja elénk, másrészt a prostitúciót magát egy henye csúsztatással azonosítja a szexszel, vagyis a prostitúciót a normális emberi szexualitás integráns részeként tünteti fel. Vitapartnereink közül csodálatos módon szinte mindnek van egy ismerőse, aki ismer egy, csupán az ösztöndíja fényűző kiegészítése céljából magát prostituáló gyönyörű szép, nyelveket beszélő egyetemista lányt, aki amint elvégzi a jogi (orvosi, közgazdasági stb.) egyetemet, és megkapja az oly nagyon áhított magas keresetű állást, rögvest felhagy a prostitúcióval, és legott férjhez megy (persze valami dúsgazdag vállalkozóhoz)³².

Ennek a gondolatmenetnek fontos eleme, hogy egyik oldalon a prostituáltat mint a szexet kellő mérlegelés alapján saját jól felfogott érdekében használó racionális döntést hozó személyt, másik oldalon pedig a prostitúció iránti igényt mint természeti tényezőt írja le (miként a már idézett középkori orvosdoktor, Magninus is), egyenesen a fajfenntartás ösztönével hozakodva elő, mintha *szaporodás* és *szexualitás* azonos fogalmak volnának. Az efféle érvelés logikus következményeként a valóság pontos fordítottja bontakozik ki előttünk: a prostituált nő, mint az egész prostitúciós szisztémát racionálisan uraló hatalmi tényező, szabadon packázik a természeti késztetéseknek kiszolgáltatva a karjai közé hajtott szegény klienssel. Ez az az elem a közgondolkodásban, amely – természetesen végiggondolatlanul és kimondatlanul – a klienst futni hagyó, és kizárólag a prostituált megregulázására, ellenőrzésére és büntethetőségére építő szabályozás elvi alapját képezi.

A prostitúcióval magával tehát, a ma nálunk kurrens – a tömegtájékoztatók által nap mint nap táplált – közvélekedés szerint, nincs különösebb baj, hacsak az nem, hogy e mindenre képes prostituáltak, kihasználva az állami vezetés erőtlenségét és az illegalitás ebből fakadó minden előnyét, tetszésük szerint hol itt, hol ott bukkannak fel városainkban, visszataszító életmódjuk minden következményét rákényszerítve a békés polgári lakosságra, ráadásul még adót sem fizetnek busás jövedelmük után.

Van azonban még egy baj, s a prostitúció legalizálásának hívei szerint ez is az illegális tevékenységnek köszönhető³³. Kétségtelen ugyanis, hogy van a prostitúciós rendszernek egy szegmense, amelyet a nő- és gyermekkereskedelem, illetve az ebben a tevékenységben érdekelt szervezett bűnözői csoportok, maffiák uralnak. Nosza, legalizáljuk a prostitúciót, s mindjárt visszaszorulnak a bűnözői körök: mit is kereshetnének ők a fehér gazdaságban?

³¹ A televízió egyik élő egyenes adásában például egy a prostituáltak védőjeként bemutatkozó férfiú, ahelyett, hogy érveimre próbált volna válaszolni, azt kérdezte tőlem, hogy vajon mi bajom nekem a szexszel.

³² Az ilyen típusú, a közgondolkodást és közbeszédet át- meg átszövő históriákat hívjuk városi legendáknak.

³³ „Könnyű volna történelmi analógiák sorával igazolni, hogy éppen bizonyos, korábban legális szenvedélyek – alkohol- és könnyűdrog-fogyasztás, szerencsejáték, prostitúció – betiltása vezetett számos helyen az alvilág megerősödéséhez, a törvénytelen vagyonszerzés könnyebbé válásához.” Papp László Tamás: *Zöld utat a piros lámpának!*, HVG, 2004. január 28.

Nos, biztosíthatom az Olvasót: a szervezett bűnözés nem finnyás, jó neki a legális gazdaság is, ha arról van szó³⁴.

A ma uralkodó közgondolkodás, és így a szabályokat hozó s alkalmazó államszervezetet meghatározó vélekedés szerint tehát a prostitúcióval önmagában nincs nagyobb baj. Pusztán megfelelően körülhatárolt földrajzi és üzleti keretek közé kellene szorítani, biztosítva, hogy az általa realizált jövedelem után, mint bármely más gazdasági tevékenység után is, megfelelő adót szedhessen az állam, és a korrekt szabályozás eszközeivel le kell választani róla az illegális körülményei között hozzácsapódott szervezett bűnözést, az általa működtetett nő- és gyermekkereskedelemmel együtt.

Bármily sajnálatos is, Magyarországon – éppen a prostitúciós világipar szédületes fellendülése idején, éppen azokban az években, amikor a közutakat és a városokat ellepték a hazai és idegen eredetű prostituáltak, éppen, amidőn hirdető-újságok és az Internet lapjain nap mint nap ezrével árulják ember-portékáikat a különböző féle-fajta bűnszervezetek, amikor Nyugat-Európa és Amerika számos országában hol itt, hol ott kapnak el egy-egy magyar lányokkal kereskedő csoportosulást – egyetlen komolyabb méretű és tudományos igényű szociológiai felmérés sem készült e tárgyban. Nincs adatunk arról, hogy hány prostituált van az utcákon, a bárókban, a masszázs-szalonokban és a lakás-bordélyokban. Nem ismerjük a Magyarországon működő prostituáltak előtörténetét, a prostitúcióba való bekerülésük módját, idejét, nincs adatunk a korukról, jövedelmükről, alig tudunk valamit származásukról, helyzetükről, prostituáltként való alkalmazásuk körülményeiről. Nem foglalkoztatott egyetlen megrendelőt sem a kérdés, vajon milyen szervezetben, milyen hierarchiában működik hazánkban a prostitúció-ipar. (Senki nem készített felmérést a prostitúciót igénybevevő férfiakról sem. Nincs adat társadalmi csoporthoz tartozásukról, anyagi helyzetükről, családi viszonyaikról, egészségi állapotukról. Róluk semmit nem tudunk.)

Kénytelenek vagyunk tehát a nemzetközi szakirodalomhoz fordulni, ha tudni akarunk valamit a prostitúció igazi természetéről.

Prostitúció és emberkereskedelem

Önkéntesség vagy erőszak

Két jól körülhatárolható irányzat vitatkozik egymással a nemzetközi porondon. Az egyik álláspont szerint a prostitúcióba való bekerülés lehet önkéntes választás vagy kényszer eredménye, a másik álláspont szerint a prostituálttá válás tekintetében – minthogy ez elidegeníthetetlen emberi jogokat sért – eleve nem értelmezhető az önkéntesség fogalma. Az első irányzat megkülönbözteti a szabad, még ha nem is feltétlenül örömteli döntéssel ezt a tevékenységet választó, önálló alkalmazottként vagy vállalkozóként „dolgozó” prostituáltat a világ szegényebb országaiból a gazdagabbakba állás-ígérettel, adósság-csapdákkal, erőszakos toborzással és egyéb módon behurcolt és kizsákmányolt áldozattól. A második irányzat szerint nem csupán az emberkereskedők markában válhat áldozattá valaki, mivel a

³⁴ 2003-ban felkeresett egy politikus, kezében kidolgozott program a pirolámpás negyede(ke)t működtető tervezett vállalkozásról, állami támogatást szeretett volna kapni ehhez az ötlethez. Mikor megkérdeztem tőle, hogy miképp képzelik el a szervezett bűnbandák kiszorítását ebből az üzletből, hiszen hát mindenki tudja, hogy a nőket, gyerekeket ezek szállítják az egész szex-ipar számára a világon mindenütt, önérzetesen közölte velem, hogy feltételeket fogunk szabni nekik: vagy betartják, vagy fel is út-le is út. *Oh, sancta simplicitas!*

prostitúció *per se* erőszak és kizsákmányolás, akár honos, akár idegenből behozott, akár az uralkodó nemzethez, akár etnikai kisebbséghez vagy bennszülött törzshöz tartozó nőkről van szó. A második irányzat álláspontja szerint a prostitúció nem munka vagy foglalkozás, a prostituált nem dolgozik, hanem értéktárgyként, használati cikként funkcionál, amelyet mások – a prostitúciós ipar és kereskedelem résztvevői – a maguk javára hasznosítanak. Mint az Olvasó már kitalálhatta, e tanulmány a második álláspont jegyében született.

„Nők, kamaszok és gyermekek milliói élnek napjainkban saját hazájuk vagy más országok metropoliszainak «forró» negyedeiben. [...] A gyermekprostitúciós ipar Indiában 400 ezer, a Fülöp Szigeteken 100 ezer, Thaiföldön 2-300 ezer, Tajvanban 100 ezer, az Egyesült Államokban 244-325 ezer gyermeket zsákmányol ki (UNICEF, 2001). [...] Egyes kutatások szerint egy prostituált gyermek egy év folyamán mintegy 2000 férfinak «nyújtja szexuális szolgáltatásait». Az Európa Tanács jelentése szerint 1996-ban 100 ezer Kelet-európai gyermekprostituált működött Nyugat-Európában. [...] A helyi prostitúció vidék-város migrációval szorosan összefüggő fellendülésével fiatal nők és gyermekek százmilliói kerülnek Japán, Nyugat-Európa és Észak-Amerika nagyvárosaiba, hogy «felajánlhassák» szexuális szolgáltatásaikat a férfi-klientúrának.”³⁵

Szemben az „önkéntes, sajátos női szexualitásukat szakmájuk során megvalósító prostituáltak *versus* szegény ázsiai leányok kényszerprostitúciója Nyugaton” állásponttal (első irányzat), definíciószerűen szeretném leszögezni: emberkereskedelem minden, aminek során nőket és gyermekeket egyik helyről a másikra, mint tárgyakat, szex-üzleti forgalmazás céljából mozgatnak, eladnak és megvesznek. Ugyanúgy emberkereskedelem tehát, amikor Szabolcsból hozzák fel Budapestre vagy Győrbe, ha a Víg utcából telepítik át a Szigony utcába futtatóik-tulajdonosaik a prostituáltat, mint ha kiviszik őt és más bandák kezére játsszák, mondjuk, Törökországban. A körülményekben természetesen lehet különbség, a túlélési esélyekben is, de a lényegben nem.

A legalizálás szabályoz és mederbe terel

A hazai legalizációpártiak egyik leggyakrabban a közvéleménybe sulykolt érve az, hogy Hollandiában vagy Németországban, illetve Ausztráliában, ahol legális a prostitúció – van, ahol piroslámpás kirakat-negyedekben, másutt bordélyokban vagy/és türelmi zónákban –, mindenki legnagyobb meglepedésére önkéntes, öntudatos adófizető prostituáltak várják, természetesen a szabályozott munkaviszonytól elvárható foglalkoztatási, egészségügyi és adózási körülmények között, a fizetőképes keresletet.

Hollandiában ezzel szemben az elmúlt negyed század alatt több mint tízszeresére növekedett a prostituáltak száma, közöttük az idegen származásúak aránya meghaladja a 80%-ot. A külföldi prostituáltak több mint 70%-ának – minthogy leánykereskedelem áldozatai – elszedték a papírjait, így hát engedéllyel sem rendelkezhetnek. A 2000 óta legális bordélyházak (számuk a szexklubokéval együtt eléri a 700-at) által „alkalmazott” prostituáltaknak mostanáig mindössze 4%-a regisztráltatta magát.³⁶

2002. novemberében, Stockholmban a prostitúció legalizálásának nemzetközi tapasztalatairól rendezett konferencián³⁷ a témával foglalkozó kutatók lesújtó képet festettek a legális

³⁵ Richard Poulin: *Le marché mondial du sexe au temps de la vénalité triomphante*, 2004, <http://sisyphe.org> (saját fordításom).

³⁶ Richard Poulin, l.m.

³⁷ Szeminárium a prostitúció törvényesítésének hatásairól, Stockholm, 2002. november 5-6. (A magyar fordítás kéziratban.) Angolul: http://naring.regeringen.se/fragar/jamstalldhet/pdf/talsaml_sept.pdf

prostitúció világáról. A legalizálás, illetve a prostitúció dekriminalizálása sehol nem váltotta be az iparág terjeszkedésének ellenőrizhetőbbé és szabályozhatóbbá válásához fűzött reményeket. Ellenkezőleg: mindenütt nőtt a prostituáltak száma, közöttük továbbra is igen kevesen vannak azok, akik működési engedéllyel rendelkeznek, viszont emelkedik a külföldről, az európai országok esetében újabban elsősorban Közép- és Kelet-Európából behurcolt lányok és nők aránya.³⁸ Vagyis: a törvényesített prostitúció mágnesként vonzza az emberkereskedelmet.

Ausztráliában is komoly elvárások övezték a prostitúció törvényesítését. Victoria államban 1984-ben fogadták el a vonatkozó törvényt, s a következő célkitűzéseket fogalmazták meg:

A legalizálás következtében ellenőrzés alá kerül az illegális masszázsszaloni ipar, megáll a prostitúciós ipar terjeszkedése, megszűnik az utcai prostitúció, minthogy a prostituáltak szívesebben dolgoznak a törvényes bordélyokban, biztonságosabbá válik a prostituált nők élete, hiszen a törvényes nyilvánosházakban védelmet élvezhetnek a gyilkosokkal és az erőszakoskodó férfiakkal szemben.

Mi vált mindebből valóra?

2002-es adat szerint Victoria államban 100 engedélyezett és 400 illegális nyilvánosház működik, amelyek ellenőrzése meghaladja a hatóságok erejét. A Victoria állambeli helyi tanácsok magándetektíveket kénytelenek alkalmazni, akik az ellenőrzést úgy végzik, hogy eljárnak ezekbe az intézményekbe és megvásárolják a szolgáltatásokat. Pusztán az ellenőrzés maga horribilis összegeket húz ki az adófizető polgárok zsebéből.

Új-Dél-Walesben 1995-ben dekriminalizálták a nyilvánosházi prostitúciót, hasonlóan siralmas eredményekkel. A bordélyházak többségükben nem folyamodtak működési engedélyért, a helyi önkormányzatok pedig képtelenek az ellenőrzésről gondoskodni.

„A szex-vállalkozók nem tudják helybéliekkel kielégíteni a bővülő iparág keresletét, ráadásul az emberkereskedelemmel szerzett nők sebezhetőbbnek, tehát jövedelmezőbbnek is bizonyulnak. [...] Az emberkereskedők fejenként 15 000 dollárért adják tovább a prostituáltakat mind a legális, mind az illegális nyilvánosházaknak. A nőket adósságfüggésben tartják: bekerülési költségüket maguknak kell megtermelniük [...]. A rendőrség becslései szerint adósságuk törlesztése címén vagy 800 férfival kell lefeküdniük, mielőtt egy fillért is látnának keresetükből.”³⁹

A kutatók megállapítása szerint az utcai prostitúció méretei mit sem változtak. Holott ennek remélt visszaszorulása volt az egyik legfontosabb érv a legalizálás mellett. Ugyanis az utca a nemi erőszak, a gyilkosság, a verés, a késelés és mindenféle bántalmazás színtere.

Lássuk hát, mit kínál a prostituáltaknak a „biztonságos és humanizált munkakörnyezet”?

„A vizsgált bordélyban volt egy társalgó, itt zajlott az «ismerkedés». Az összes nőt beterelték a terembe, a férfiak pedig egyesével jöttek be. A nőknek versenyezniük kellett, ki tudja cirógatásával, a nála kapható szolgáltatások ecsetelésével jobban felizgatni valamelyiket, hogy az illető végül őt válassza. Ha egy nőnek nagyon kellett a pénz, még az óvszer nélküli szexet is felajánlotta. Aztán szobára mentek. Fölfelé menet gyakran besíkosították magukat a fürdőszobában, mert a férfiak elégedetlenkedtek, ha a nő nem volt izgalmi állapotban. Egyesek ilyenkor nem is voltak hajlandóak fizetni. Ezek után kellene a nőnek az ellenőrzése alá vonnia az aktust. A férfiak néha «az egész világot» akarják, azaz úgy gondolják, joguk

³⁸ Stockholmi szeminárium, *Az államilag támogatott prostitúció*, Dr. Janice Raymond előadása.

³⁹ Stockholmi szeminárium, *A prostitúció kultúrája: legalizált nyilvánosházi prostitúció Victoria államban, Ausztráliában*, Sheila Jeffreys előadása.

van a nő minden testnyílásába minden módon behatolni, minden egyes porcikáját fogdosni. A nőnek pedig úgy kell határokat szabnia, hogy közben ne hiúsuljon meg az üzlet. A férfi csavargathatja mellbimbóit és betolhatja ujját a nő végbélnyílásába. Az egyik nő azt mondta, hogy az anális szexért 500 dollárt kér, de a pontos ár a hímvessző nagyságától függ, hiszen a mérettel a fájdalom is nő. Egy másik nő elmondta, hogy egyszer egy férfi az öklére kezdett síkosítót kenni, és amikor megkérdezte tőle, minek, a férfi azt felelte azért, mert «ökölrel baszlak meg». Az «ököl-baszás» (*fistfucking*) iránti igény azt jelenti, hogy a férfiakat a pornográfia neveli. Vagyis a nőkön végrehajtott egyre erőszakosabb és megalázóbb pornográf technikák tanítják meg őket arra, hogy mit is lehet kívánni egy nőtől, előbb a prostitúcióban, majd pedig a kapcsolataikban.⁴⁰

De nem csak a tervezett pozitív következmények maradtak el a legalizálás után – immár nem várt eredményekkel is szembe kellett nézniük. Ausztrália más lett. Habár a törvény megszabja, hol *nem* lehet legális bordélyt vagy szex-klubot, türelmi zónát nyitni, a városok mégis tele vannak a prostitúció mindenféle intézményével. Szex-szupermarketek, a nő-árucikket hirdető óriásplakátok, fényreklámok lépten-nyomon. A jobb bordélyházak a tőzsdén virítanak, sikeres vállalkozásokként. Ócska stricik és madámok tisztos nagyvállalkozókként nyilatkoznak a prostitúció-bizniszben végzett felelősségterhes munkájukról a népszerű magazinoknak. Az ausztrál Állami Vásárközpontban – állami támogatással – évente megrendezik a szex-ipar kiállítását, a SEXPO-t, ahol a bordélyok és lokálok felvonultatják az állományt, ezek szeme láttára, pornográf jelenetek, sztriptíz és erotikus táncok keretei között. Az ingyenesen terjesztett önkormányzati sajtótermékekben bordélyok hirdetéseit közlik.

Ausztráliában mi sem természetesebb, mint hogy a vállalkozók üzleti tárgyalásaikat az ún. „Úriemberek Klubjaiban” tartják. Mi is megkérdezhetnénk a stockholmi előadóval: ugyan miben áll akkor a női vállalkozók esélyegyenlősége a felvilágosult Ausztráliában?

„Az «Úriemberek Klubja» névre keresztelt intézményekben azért fizetnek nőket, hogy a férfiak elé tolják meztelen és borotvált vaginájukat és végbélnyílásukat, hogy azok belebámulhassanak. [...] Nagyobb cégek kibérlik a tárgyalót, majd a kávé- és ebédszünetben meztelen nőket táncoltatnak az asztalokon. Vajon hogyan befolyásolja ez a nők, a női menedzserek esélyegyenlőségét ezeknél a cégeknél?»⁴¹

Spanyolország a New York-i Egyezmény aláírója, mint például Franciaország vagy Belgium is. Franco diktatúrája idején szigorúan büntették az illegális prostitúció szervezőit, üzemeltetőit. De hogy senki se vádolhassa őket részrehajlással, a prostituáltakat is bevonták a büntetendők körébe, fittyet hányva az Egyezmény előírásaira. Így lett Spanyolországban teljes a prohibíció.

A diktátor halálát követő olvadás azután olvadást hozott a prostitúció szabályozása terén is. Tizenöt évig semmit nem szabályoztak, csak a New York-i Egyezmény volt érvényben. 1995-ben aztán a szocialista kormányzás idején a spanyol Btk módosítása – konkrétan megadva, mit kell kényszeren érteni – lényegesen leszűkítette a futtatás értelmezési körét, s eltörölte a kerítés büntetőtörvényi tényállását. A parlamenti vitában a módosítást előterjesztő szocialista képviselő „a nők szexuális önrendelkezéshez fűződő joga” megvalósításaként vezette be javaslatát. Spanyolországban a prostitúció rohamos terjedésbe kezdett. Az ország prostitúciós célországgá vált, hemzsegnek a külföldi prostituáltak (köztük magyarok). A futtatók – legális szex-vállalkozók – érdekeik védelmére országos egyesületet alakítottak, amelyet az ilyenek

⁴⁰ Stockholmi szeminárium, *A prostitúció kultúrája: legalizált nyilvánosházi prostitúció Victoria államban, Ausztráliában*, Sheila Jeffreys előadása.

⁴¹ Stockholmi szeminárium, *A prostitúció kultúrája: legalizált nyilvánosházi prostitúció Victoria államban, Ausztráliában*, Sheila Jeffreys előadása.

nyilvántartásával megbízott Foglalkoztatási Minisztérium buzgón regisztrált is. A futtató-szervezet nyilvánosságra hozta célkitűzéseit, álljon itt közülük példaként egy:

„A prostituált nőket úgy kínáljuk eladásra, mint bármilyen más fogyasztási cikket: egészségesen, tisztán, minőségi garanciával a fogyasztó hasznára, szavatossággal.”⁴²

Nyugat-keleti együttműködés

A legalizálás tehát nem oldott meg semmit. Hacsak az új uralkodó elit hasznát, a drog-, leány- és fegyverkereskedelemben érdekelt csoportok megerősödését és fokozatos „kifehéredését” nem tekintjük megoldásnak.

Oroszországban több civil szervezet is próbálkozik a törvényhozás befolyásolásával, a prostituáltak gondozásával, a megelőzéssel. A kormányzat ugyanakkor 18-ról 14 évre szállította le a nagykorúság határát, a végletekig elmenve a prostitúciós ipar kiszolgálásában, ám úgylátszik még így sem eléggé: a prostituáltak között továbbra is rendkívül magas a „kiskorúak” (valójában gyermekkorúak) aránya. Csak Moszkva szex-iparának becsült napi forgalma meghaladja a félmillió amerikai dollárt. Képzeljük csak el, országos méretekben mi haszon keletkezik az orosz maffia kezén átáramló felfoghatatlan méretű prostituált-tömegek mozgatásával. Az orosz kormány nem volna bolond kiereszteni a markából e busás haszon öt megillető részét: sürgeti is a prostitúció legalizálását. A civil szervezetek itt is, mint másutt, két irányzatot alkotnak. Az egyik a legalizálást támogatja, a másik a megelőzést és a bűnösök megbüntetését szorgalmazná. A legális szex-ipar országainak – Hollandia, Németország stb. – kormányai és kormányközeli szervezetei természetesen azokat az orosz civil szervezeteket támogatják pénzzel, amelyek a legalizálás hívei. S mint az előző példákban láttuk, ahol legális a prostitúció, ott az emberkereskedelem mérete és hatalmi súlya egyaránt növekszik.⁴³

Oroszország kétségkívül nagyon szegény ország, mindig is természeti kincsei kiviteléből élt meg. E sajátos jellegű természeti kincsnek, a nőknek és gyermekeknek az exportja – szemben a kimerülő erőforrások, mint pl. az olaj exportjával – komoly előnyöket rejt magában. Egyrészt majdhogynem végtelenül megújuló erőforrásról van szó, másrészt rendkívül olcsó az előállítás és tárolása, s végül minél több kerül ki belőle külföldre, annál inkább csökken az államra nehezedő szociális ellátási teher.

A nyugat-európai fejlett demokráciák részéről nyújtott, az elmaradottabb országok felzárkóztatását szolgáló támogatások egy része tehát kézen-közön az orosz maffia erősödését, nők és gyakran kisgyermekek élőhúsi minőségben történő nagykereskedelmi méretű adásvételét szolgálja, a helyi államhatalom tevőleges, egyetértő közreműködésével.

A vállalkozó, a tisztas adóalany

Szemben a tárgyunkat körüllegő rózsaszín ámitásokkal a féktelen szexualitását másképp legyűzni nem tudó démonról, vagy az öntudatos és megbecsülésre igényt tartó női munkaerőként elismert szolgáltatást nyújtó modern lányról: a prostituált személyes szabadságában messzemenőig korlátozott, megvert, megkínzott, porig alázott és tökéletesen kisemmizett ember, aki percről percre az életéért, a testi épségéért küzd.

⁴² Stockholmi szeminárium, *A spanyol kormány álláspontja a prostitúcióról*, Rosario Carracedo Bullido előadása.

⁴³ Stockholmi szeminárium, *Vita a prostitúció legalizálásáról az Orosz Föderációban*, Marianna Solomatova előadása.

„Minthogy Franciaországból, a tulajdonos áruvédjeggyel érkezett, Brigitte-et egy első emeleti cellában helyezték el. Brigitte emeletén egy szállodás, meg a tulajdonos-csoporttal közvetlen kapcsolatban lévő kidobófiúk voltak. E rabszolga-felügyelők tízpercenként körbejárták az emeletet, hogy ellenőrizzék, a kliens valóban kliens-e. Hivatalosan a kidobófiú feladata eltávolítani a nemkívánatos elemeket, vagyis a részeket és a mániákusokat. Valójában azonban arra ügyel, hogy minden szökést meg tudjon akadályozni. [...] Amikor egy kliens megvolt, a kidobófiú vagy a szállodás beszedi a pénzt.”⁴⁴

Húsz nap alatt bármely nő megtörhető és prostituálttá tehető, állítja Richard Poulin egy szociális munkásra hivatkozva. A prostituáltak, ahhoz, hogy a világátlagot jelentő napi 15-20 klienst ki tudja szolgálni, speciális „előképzésen” kell keresztülmennie. Mindenki tudja, hogy a stricik és emberkereskedők a legrettenetesebb terrortól a furfangig minden eszközt felhasználnak a gyermekek és nők prostitúcióba hajtása érdekében, s azért, hogy áldozataik engedelmes jószágként teljesítsék feladatukat.

A Poulin által idézett kutatások tanúsága szerint a stricik (a német Eros-centerek „vállalkozói”, a holland „menedzserek” – mindegy, minek nevezzük őket) a prostituált bevételeinek 75-90%-át veszik el. Franciaországi becslés szerint egy prostituált átlagban napi 5-600 eurót tejel a futtatóinak, az Interpol általa idézett adata szerint egy prostituált átlagosan évi 110 000 eurónyi hasznot termel stricijének Európában. 2000-ben egy orosz prostituált Németországban közel 8000 eurót keresett havonta, amiből tartói mintegy 7500-at emeltek le. A nyilvánosházak lakói színét sem látják a pénznek, amit megkeresnek. Minthogy alig-alig van módjuk kijárni a házból, ott helyben, az ott szokásos extra-magas árakon kénytelenek mindent bevásárolni (mintha Kiss Lajos: *Egy asszony élete* c. könyvéből vett idézetben is épp valami ilyesmit olvastunk volna!), nem beszélve a legkülönbözőbb bírságokról. Az amerikai Nevada állambeli legális bordélyban szerzett élményeiről egy volt prostituált ekképp számolt be:

„A volt stricim közvetítő-embere mutatott be. A legális bordélyban nem lehet strici nélkül «dolgozni». Hetente egyszer fizettek ki bennünket. Ezen a napon minden nőt egyenként behívtak az irodára, megmutatták a számlát a keresetünkről és megkértek, hogy hívjuk fel a stricinket. A tulaj megkérdezte tőle, mi legyen a pénzzel, akarja-e, hogy elküldje neki, és hogy mennyit tarthatunk meg.

A «ház» kapta az így megmaradt pénzünk 40%-át. A maradék 60%-ból kellett kifizetnünk a takarítónőket, akik hetente egyszer jöttek a közös fürdőszobát takarítani. A bár felszolgálónői is meghatározott százalékot kaptak a jövedelmünkből, abból fizettük a heti orvosi vizsgálat díját, meg a szobabérletet. Ki kellett fizetni a fodrászt és rengeteg olyan holmit, ami a «munkánkhoz» kellett. És végül a bírságok. Ezek 10 és 100 dollár között mozogtak. Igen változatos dolgokért szabhattak ki ránk bírságot, hiszen a ház szabályai is nap mint nap változtak. Bármilyen megbüntethettek: ha kísértáltál a házból, ha meglátogattad egy társnődet a szobájában, vagy ha nem elég tökéletesen vetetted be az ágyadat.”⁴⁵

Nos, ez az a helyzet, amelybe ugyebár szabad választás, felelős döntés eredményeként jut az ember.

⁴⁴ Richard Poulin, i.m.

⁴⁵ Richard Poulin, i.m.

A választás szabadsága

A kutatások tanúsága szerint a prostituáltak jelentős része⁴⁶ esett át gyermekkorában rendszeres fizikai, illetve szexuális bántalmazáson. A felmérések eredményei azt sugallják, hogy a bántalmazottság, az abuzus egyfajta sajátos pszicho-szocializációs utat jelent a felnövekvő gyermek számára. Azt tanulja meg, hogy teste nem egyszerűen csak és kizárólag azonos övele magával, nem csak érzéseinek és érzékelésének, lelkének, személyének azokkal azonos hordozója, hanem egyszersmind tárgy, amelyet mások saját céljaikra használhatnak. A megvert gyermek megtanulja, hogy teste alkalmas arra, hogy a reá (vagy akármi másra) haragvó másik személy dühének tárgya legyen. A megerőszakolt, vagy „csak” túl korai szexuális tevékenységekbe vont gyermek azt tanulja meg, hogy teste a nagyok szexuális vágyainak kielégítésére szolgálhat. Az ilyen körülmények között felnövekvő gyermek óhatatlanul különös kettősségre jut: ő maga is úgy tekint testére – amely, pedig, mint tudjuk, egy övele magával –, mint ami tőle különbözik: egy tárgy, amely mindenféleképpen használható, és amelyet a nagyok szoktak is használni erre-arra. Pszichiáter kutatók a poszt-traumás stressz-zavar név alatt ismert állapot-együttes egyik jellemző tüneteként írják le a disszociációt, amelynek során az áldozat, saját énjétől elválva, elidegenedve, mint valaki másra tekint szenvedő önmagára.⁴⁷

A gyerek ellen elkövetett érzelmi-testi-szexuális erőszak kibontja az alapokat a gyermek énje alól, összezavarja benne annak tudását, hogy meddig tart ő és hol kezdődik a másik: mi a jó neki és mi a jó másnak. Megnehezíti a kommunikációt, mert bizonytalanná teszi a számára, hogy megérthetik-e őt és megérthet-e másokat. Az abuzus összetört öntudatú, az erőszaknak és a megaláztatásnak magát alávetni kész, kiszolgáltatottan függő, ugyanakkor az erőszakkal és a megaláztatással élni is hajlandó embereket nevel.

„Állíthatjuk-e ezek után, hogy létezik «önkéntes» prostitúció? A prostitúcióba való bekerülés átlagos életkora az Egyesült Államokban Silbert és Pines, valamint Giobbe kutatásai szerint 14 év. Fleishman Olaszországban 12 éves utcai prostituáltakról számol be (nekik éjszakánként 500 amerikai dollárt kell hozniuk).

Ha nem áldozatnak tekintjük a prostituáltat, hanem önálló, felelős döntést hozó személyként kezeljük, akkor hogyan értelmezzük és miképp magyarázzuk, hogy ilyen fiatalon kerülnek a lányok a prostitúcióba? [...] Vajon az autonómia jegyében mindezt el kell fogadnunk? Azt is, hogy átlag 14 évesen állítólag önként lépnek a lányok a prostitúcióba? Mindez nem inkább a szabadság végét, nem az egyén dologgá alacsonyítását, alanyiségének megsemmisítését, röviden: eltárgyiasítását jelenti-e? Elképzelhetjük-e, Georg Simmel után, «hogy micsoda gyönyör eséről estére az utcákat róni, zsákmányul kínálkozni, és ejakulációs eszközként szolgálni az első, akármilyen visszataszító figurának? Gondoljuk, hogy ezt az életet ... szabad akarattal lehet választani»? Az autonómnak tetsző választás mögött tehát olyan helyzet rejlik [...], amely *kötelez* erre a választásra. Csakhogy így a választás nem választás!”⁴⁸

⁴⁶ A Poulin által idézett kutatások 60-90%-ra teszik a gyermekkorban rendszeres szexuális abuzusnak kitett prostituáltak arányát, egy a francia prostituáltak körében végzett felmérés pedig egyenesen 80-95%-ban határozza meg a kérdéses hányadot. Egy ugyancsak általa idézett brazil vizsgálat, amelyben 53 „önkéntes” kamasz-prostituáltat kérdeztek, megállapította, hogy közülük ötvenen (95%) bántalmazó családból származnak. (Poulin, i.m.)

⁴⁷ Poulin is hivatkozik rá, de nemrég magyarul is megjelent Judith Herman: *Trauma és gyógyulás*, Háttér, 2003.

⁴⁸ Richard Poulin i.m.

A nő remek befektetés

Társadalmunkat át-, meg átszövik a legkülönfélébb egyenlőtlenségek. Hatalmas szakadék éktelenkedik a világ fejlettebb és a fejletlenebb országai között. Nemzeti, etnikai, területi, nyelvi, vallási és nemi határok kaszabolják szerteszét az emberiséget.

A prostitúciót nyugodtan szemlélhetjük a kumulált társadalmi egyenlőtlenségek egyik igen kellemetlen megnyilvánulásaként. Szegényebb országokból vagy területekről a gazdagabbak felé, szegényebb népcsoportok közül a gazdagabbak irányába, elmaradottabb etnikumok köréből a fejlettebbek kedvét keresve szállítják végeláthatatlan hadakban a szex-piac élőárúját; és lássuk világosan: zömmel nőket és gyermekeket, zömmel férfiak használatára.

A nők és a férfiak közötti egyenlőtlenség azonban nem maradhatna fenn évszázadokon keresztül, ha csupán ily szélsőséges formát volna képes öltetni. Mint az előzőekben olvasott fejtegetésből talán kitűnik: a prostitúció s a benne megnyilvánuló társadalmi egyenlőtlenség fenntartásához az egész társadalom aktív közreműködésére van szükség.

A gyerekeket, fiatalokat felnevelő környezetükben – családjukban, nevelőintézetekben, másutt – nagy szorgalommal töri meg a felnőtt közösség. Széltében-hosszában emlegetett ENSZ-adat szerint a világ összes ingyenmunkájának elsőprő többségét nők (és sajnos gyerekek) végzik, akik ugyanakkor az összes megtermelt jövedelem csekély hányadában részesülnek csak. Nálunk, Magyarországon is sokkal többet dolgoznak a nők, és sokkal kevesebbet keresnek, mint a férfiak. Úgy is fogalmazhatjuk: az általuk előállított érték aránytalanul nagyobb hányadát a társadalom másik csoportja, a férfiak fölözik le.⁴⁹ A nőellenes előítéletek, a nőt szexuális tárgyként vagy takarítóeszközként ábrázoló reklámok a maguk részéről kenőolajként segítik elő e mechanizmus zökkenőmentes működését.

E gépezet fogaskerekei – az alacsony jövedelem vagy a jövedelem hiánya, a nők hagyományosan alárendelt családon belüli helyzete, az értéktelenebbnek minősülő munkatevékenységeket nekik juttató otthoni és társadalmi munkamegosztás, és persze a nőket, gyermeklányokat a családban, közösségekben, közterületen és a médiában érő erőszak – működtetik gazdasági és személyi kizsákmányolásukat a szociális és a magánszférában egyaránt. Ez a dolog negatív nézete.

De van egy pozitív oldala is a dolognak. A nő remek befektetés. Akinek „ilyenje” van (felesége, anyja, lánya stb.), annak, ha jól megnézzük, nem elhanyagolható haszon üti a markát: ilyen haszon a férfi-jövedelemben „csendben” értékesülő fizetetlen otthoni női munka, s bizonyos körökben jelentős haszon lehet a gyermek után járó szociális támogatás is. A nőt egyenesen tőkejószággként kezeli a patriarchális társadalom.

Hogyan is állíthatná bárki, hogy a prostituált munkaerő vagy vállalkozó, aki a piacon saját tevékenységéből vagy egyenesen vállalkozásából él s gazdagodik kedvére? Nem ő a munkavállaló itt, hanem a kis bárpultosok, taxisok, őrző-védők és társaik. Nem ő a vállalkozó itt, hanem a futtatók, emberkereskedők szigorú hierarchikus rendbe szerveződött serege. A prostitúciós ipar által előállított, s a prostitúciós piacon forgalmazott árucikket, a prostituáltat tulajdonosa, a futtató hasznosítja. Erőszak, kényszer, furfang és csalás mérhetetlen

⁴⁹ A KSH időmérleg-adatai szerint Magyarországon az összes fizetés ellében végzett munkára fordított idő 40%-ában nők, 60%-ában férfiak, a fizetés nélkül végzett munkával töltött idő 75%-ában nők, 25%-ában férfiak dolgoznak. A fizetett munkahelyeken még azonosnak minősülő munkakörökben is 10-30%-os eltérésről tanúskodnak az adatok a nők rovására. Köztudott ugyanakkor (s az adatok is igazolják), hogy a nők alacsonyabb pozíciókban, rosszabbul fizető ágazatokban helyezkednek el, többet töltenek otthon gyermekneveléssel, idősgondozással, tovább tanulnak és hamarabb mennek nyugdíjba, mint a férfiak. Vagyis életkeresetük tekintetében is jelentős hátrányt szenvednek a férfiakhoz képest. (Lásd például Nők és férfiak, statisztikai zsebkönyv, 2003.)

eszköztárából válogathat, hogy jószágát kezessé, engedelmessé tegye. Mint bármely háziállatot, jobb esetben sikerül beidomítani, rosszabb esetre még mindig ott van a futtató kezében a lakat és a kulcs: a világ számtalan bordélyában élnek nők és gyermekek bezárva, rács mögött. Görögországban a bolgár prostituáltakat egyszerűen csak így nevezik: a „krumpli”⁵⁰. Mint zsákból a krumplit, úgy zúdítyák be ezeket a szerencsétleneket a pincébe, s tartják ott őket nappal, egy rakáson. Éjszaka azután kiterelik őket a bordélyba: napi negyven klienst kell kiszolgálniuk. Hónapokat élnek csak.

„Mert ti, nők, ezt szeretitek”

A prostitúciós üzlet nők és gyermekek tömeges áruvá törésén, forgalmazásán és hasznosításán alapul, óriási bevételei azonban nem csak a közvetlen előállítás és forgalmazás műveleteiből származnak. A prostitúció világa szerteágazó marketing-iparral egészül ki: a nő kínálat csak az egyre terjeszkedő pornográfia segédletével tudja biztosítani forgalmazói számára a kellő hasznot.

„Látod, így liheg egy igazi nő, látod, így szop egy igazi nő”, sziszegte a nappal egyébként telefonos prostituáltként futtatott interjúalanyomnak stricije, a férje, miután éjszaka, egésznap robot után, állva kellett végignéznie a kikölszönzött pornókazettát, állva, hogy el ne aludjon.

A pornográfia-iparról mindannyian tudjuk, hogy világméretű szervezetekbe tömörül; nem is lehetne ez másképp, hiszen ezekhez a műalkotásokhoz is kellő számban kell szállítani a szereplőket, a „sztárokat”. A pornográfia ugyanakkor – rámutatva a prostitúció és a normális hétköznapi élet szoros összefonódására – nem csupán a prostitúció „marketingje”, nem csupán az árucikk-nőkön új s újabb furfangokat kipróbálni vágyó klientúra ízlését hivatott alakítani. A pornográfia, a szabadság zászlaját lengetve, a „szexuális öröme” megannyi vadonatúj válfaját kínálja a tisztelt fogyasztónak. Egy másik interjúalanyomnak, értelmiségi nőnek, sokgyermekes családjának a férje, miközben az ágy négy sarkához kikötözve erőszakolta meg őt, azt mondta, hogy azért csinálja így, „mert ti, nők, ezt szeretitek”.

A gyermekpornográf-körök, az internetes rendőrség kedvelt célcsoportjai nem csak akkor veszélyesek, ha igazi gyerekeket filmeznek használat közben, ha némelyikük valódi kisdedeket darabol fel élve szexuális aktusok keretében. Veszélyesek, mert terjesztik a gyermek mint a szex tárgyának eszméjét.

A gyermekpornográfia a maga finom eszközeivel rávezeti kedvelőit, hogyan is kell a prostitúció utánpótlását biztosítani.

Kinek a joga?

A nő joga a szabad szexuális önmeghatározáshoz, a nő joga a szabad munkavállaláshoz, jog a pénzkeresethez, az önkifejezéshez – ezek a magasztos liberális elvekre hivatkozó legalizációpárti szövegek. A prostituáltak nevében fellépő úgynevezett érdekvédők pedig szeretik felkelteni részvétünket a munkanélküliségtől és más bajoktól sújtott szegény prostituáltak iránt, akik boldogulása útjában immár nem áll más, csak a gaz abolicionisták, akik ellenzik az ő „munkájuk”, „szakmájuk” legalizálását. Sőt, fűzik hozzá, a törvényes mederbe terelés megakadályozásával nem teszünk mást, mint – ismételten és egyre súlyosabb feltételek között – a stricik, s a szervezett bűnözés karjaiba lökjük a jobb sorsra érdemes „lányokat”. Még azt is megkérdézik, hogy ha ellenezzük a prostitúció törvényesítését, vajon

⁵⁰ Egy görög szociális munkás közlése.

milyen más kenyérkereső foglalkozást tudnánk ajánlani védenekiknek? Van-e jogunk eltíltani őket ezen utolsó mentsvárúktól, vagy lila erkölcsi frázisainkat hajtogatva, a végső romlásba kívánjuk taszítani őket?

Igaz: nagyon nehéz kérdésről van szó. Önmagában a nem-legalizálás valóban nem old meg semmit, bár – talán már elegendő adatot soroltunk fel álláspontunk mellett – lehet, hogy gátat vet a striciség, a nőkereskedelem, a pornográfia mértéktelen terjedése útjába. A nem-legalizálás kétségkívül nem elegendő ahhoz, hogy felszámolja a prostituálttá törés feltételeit, biztosítsa a megelőzést, a már bajban lévők megsegítését, rehabilitációját. Csak arra elég, hogy legalább ne segítse elő állami közreműködéssel az egész ország egyetlen nagy bordélyházzá alakítását, ne járuljon hozzá buzgón minden nő potenciális prostituálásához.

Bármely nő megtörése és prostituálttá tétele, mint láttuk, húsz nap alatt sikerrel végrehajtható. Ugyanezen nő kigyógyítása és rehabilitálása éveket venne igénybe, és nincs garancia a sikerre.

Ha egy országban legális a prostitúció, minden kedvező feltétel adva van ahhoz, hogy kiépüljenek és felvirágozzanak az emberkereskedelem intézményei, odatelepüljön a pornóipar, s a prostitúciós szolgáltatás minden addiginál szélesebb skáláját kínálja a hazai és külföldi eredetű fizetőképes kereslet elé.

Ha egy országban legális a prostitúció, a nők és gyermekek tárgyként való használata, következésképp tökeijószágként való forgalmazása normalitássá válik. Ez mindnyájunkra – nőkre és férfiakra – nézve óriási veszélyt jelent.

Jog? Kinek a joga? A nő (gyermek!) joga a „szabad szexuális önrendelkezéshez”, foglalkozás és munka megválasztásához? Vagy inkább *a férfi ősi jussa a valamilyen* – saját vagy idegen tulajdonú, ingyen vagy bérleményként rendelkezésre álló – *nő használatához*?

(2004. április)